

Bones pràctiques d'intervenció amb immigració i interculturalitat.



Quaderns Atlàntida, 5

Bones pràctiques d'intervenció amb immigració i interculturalitat.



Fotografia coberta:



2016, Atlàntida, professionals per la interculturalitat

Barcelona

Tel: 93 423 42 04

atlantidamigra@gmail.com

www.atlantida-migra.org

Transcripció i edició: Rosa Ma. Sánchez – **inpacte**, consultoria social

Impressió:

INTRODUCCIÓ	6
INAUGURACIÓ DE LA JORNADA	7
DEBAT SOBRE EDUCACIÓ / ENSENYAMENT	13
EDUCACIÓ PRIMÀRIA: TEAF. TALLER D'ESTUDI ASSISTIT AMB FAMÍLIES DE L'ESCOLA MAS-MASÓ DE SALT.	14
FEM DE PROFESSORS! PROJECTES DE APS (APRENTATGE SERVEI A LA COMUNITAT)	17
LA MENTORIA SOCIAL COM A FOMENT DE LA INCLUSIÓ SOCIAL I LA INTERCULTURALITAT. EL PROJECTE ROSSINYOL	20
PROJECTE TAMUNT. INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTERCULTURAL: JOVES, IDENTITAT I SENTIMENT DE PERTINÈNCIA.	23
DEBAT SOBRE INCLUSIÓ.....	27
MEDIACIÓ INTERCULTURAL EN CENTRES PENITENCIARIS DE CATALUNYA	28
ESPAI ACOLLIDA, LLENGUA I SOCIALITZACIÓ DE DONES IMMIGRADES AL BARRI DEL RAVAL.	31
DIÀLEG ENTRE RELIGIONS: GARANTIA D'INCLUSIÓ I CONVIVÈNCIA	34
JOVENTUT AMB ÀNIMA COMUNITÀRIA	37
DEBAT SOBRE SALUT	40
PROGRAMA LA SALUT MÉS A PROP: PROJECTE SOMRIURES PER LA SALUT	41
PROJECTE ACCIÓ COMUNITÀRIA EN SALUT AL RAVAL.	45
PROJECTE ACOLLIDA, ASSISTÈNCIA I PROTECCIÓ A DONES VÍCTIMES D'EXPLOTACIÓ SEXUAL, A LA ZONA DE LA JONQUERA.	49
LA COMPETÈNCIA CULTURAL EN LAS PRÁCTICAS CLÍNICAS Y EN LAS PRÁCTICAS SOCIALES	52
CONCLUSIONS I PROPOSTES DE FUTUR	55

INTRODUCCIÓ

Aquest és el cinquè quadern editat per l'Associació Atlàntida, *professionals per la interculturalitat*, que recull els debats i reflexions de la jornada “Bones pràctiques d'intervenció amb immigració i interculturalitat”, celebrada el 30 de novembre de 2016. La tria de les temàtiques no és resultat de l'atzar ni del caprici dels organitzadors. L'ensenyament, la participació en el sistema educatiu, sigui formal o informal, marca la diferència en el procés d'inclusió social, i no solament per als nois i noies, sinó també per a les seves famílies. L'educació és una valuosa eina per promoure la relació entre persones de diferents orígens i per tant, millorar el coneixement mutu, condició indispensable per a superar estereotips i prejudicis.

Les iniciatives per afavorir la inclusió social de persones immigrades s'extenen per molts municipis, amb diferents enfocaments, recursos desiguals i estratègies diverses. En alguns casos hi ha resultats positius, visibles, i en d'altres, encara no es poden valorar. La selecció de bones pràctiques presentades a la jornada són una mostra que mereix ser analitzada per aprendre i poder inspirar noves iniciatives.

El fet migratori també té conseqüències en la salut en sentit ampli, i d'altra banda, els hàbits, creences i recursos relacionats amb la salut, que eren vàlids en el país d'origen, pot ser que no serveixin en el lloc d'acollida. L'accés als serveis de salut és diferent, i requereix un aprenentatge.

L'objectiu de la jornada és presentar, analitzar i debatre alguns projectes interessants entorn a la immigració i la interculturalitat a Catalunya. L'aportació d'un centre de París representa ampliar el camp d'experiències, a nivell internacional.

Totes les accions tenen una mirada comunitària i es proposen un treball en xarxa, partint de la diversitat i apuntant a la cohesió social. De la mateixa manera, els projectes busquen la implicació i la participació de les famílies, i una interacció amb la població d'acollida.

Catalunya és país d'acollida, és una societat plural i diversa que anem construint entre tots. Els professionals del camp social hem d'actualitzar la nostra forma de treballar. Ja ho hem començat a fer, i tot hi tenir pocs recursos, hem actuat amb una altra perspectiva. Cal intervenir respectant les diferents identitats, apostant per la inclusió i seguir lluitant per la garantia dels drets socials per a tothom.

Esperem que l'aprenentatge dels projectes presentats en aquest volum ens hi ajudin.

INAUGURACIÓ DE LA JORNADA

Montserrat Feu, presidenta de l'Associació Atlàntida, professionals per la Interculturalitat

En primer lloc, des de la nostra Associació volem donar-vos la benvinguda i agrair-vos la vostra presència i participació en aquesta Jornada. L'objectiu és poder presentar, discutir i debatre sobre experiències de treball considerades com a positives en els processos interculturals al nostre país.

Projectes que es porten a terme des de diferents àmbits: Educació, Inclusió Social i Salut, i a diferents indrets de Catalunya, junt amb una aportació des del Centre Françoise Minkowska de París amb el qual fa anys estem col·laborant.

Considerem important veure aquestes aportacions des d'una mirada comunitària, de treball en xarxa, de treball amb la població, per tal de seguir avançant en com treballar alhora la diferència i el manteniment de la cohesió social.

Podem dir que Catalunya és un país d'acollida, un fet plural, una societat molt diversa construïda entre tots, que això ha suposat un canvi de mirada des de la intervenció i que cal destacar l'esforç que han fet i estan fent els professionals per millorar la seva pràctica.

Cal continuar treballant tot respectant les diferents identitats en una societat democràtica en què es garanteixin els mateixos drets i deures a tota la ciutadania.



Marc Alegre, Montserrat Feu i Oriol Amorós, en l'obertura de la jornada.

Marc Alegre, cap dels Serveis de Convivència, Diversitat i Participació de la Diputació de Barcelona.

Aquestes jornades posen de manifest, un cop més, la importància que les administracions públiques i les entitats anem unides per crear llaços de convivència entre els veïns i veïnes que conviuen i viuen als nostres municipis.

Des del nostre servei, treballem des de fa anys amb polítiques de convivència i diversitat donant suport als municipis de la província de Barcelona, i això ho fem a través de diferents línies de treball: una és la de polítiques formatives. No només als tècnics especialitzats en aquest àmbit, sinó també a tècnics d'ajuntaments que tinguin atenció directa amb la ciutadania, ja sigui a través de les oficines d'Atenció al Ciutadà o les policies locals.

També tenim tot una línia de treball de suport econòmic i tècnic als municipis de la província. Dins d'aquest catàleg de subvencions tenim tot el ventall d'activitats de sensibilització dirigides a la ciutadania, que la Diputació ofereix als ajuntaments perquè siguin adreçades a la ciutadania.

Donem suport als serveis de mediació municipal, que creiem són una eina molt interessant per ajudar a la convivència dels nostres ciutadans. Actualment qualsevol ciutadà de la província de Barcelona pot accedir a un servei de mediació municipal, a través de la cinquantena de serveis de mediació que subvencionem des de la Diputació de Barcelona amb aquells ajuntaments mitjans i grans de la província. Per aquells ciutadans que no viuen en cap de les zones on es presten aquests 50 serveis, poden accedir també a través del servei de mediació itinerant que es presta directament des de la Diputació de Barcelona.

Oferim suport a les entitats. També reforcem els centres d'informació per a treballadors estrangers en matèria d'assessorament laboral i estrangeria a través de fundacions d'UGT i Comissions Obreres. I per últim, com a proves pilot, estem impulsant aquest any grups de treball de la mà dels ajuntaments. Un sobre mesures alternatives a la sanció econòmica en les ordenances municipals de civisme. Estem creant una guia de treball de com haurien de ser aquestes mesures alternatives. I també volem impulsar al gener una altra guia de treball de la mà dels ajuntaments de com haurien de ser les oficines de Drets Civils.

A més d'aquestes accions, volem impulsar a mitjans del 2017 una guia de treball sobre com s'hauria de treballar la convivència en les comunitats de veïns.

Tot aquest ventall de suports per què? Perquè creiem que el municipi esdevé un espai comú en què hem de viure, conviure i coexistir entre iguals, i en aquest cas els ens locals es converteixen en elements importants d'aquesta promoció de la convivència. I per poder fer front a aquest repte, cal disposar dels instruments i eines que afavoreixin la relació entre ciutadans que compartim els mateixos espais públics i equipaments. Per aquest motiu, experiències formatives com les d'avui són molt interessants per ajudar amb aquests instruments.

Moltes gràcies a tots, i esperem que gaudiu de les xerrades i d'aquest espai de la Diputació de Barcelona on ens trobem.

Vull explicar una anècdota per començar, per explicar perquè apreciem tant a l'Associació Atlàntida. Fa 10 anys, quan era secretari d'Immigració en l'anterior Govern, durant una reunió d'inici de govern de les moltes que es fan al principi de mandat per escoltar i aprendre, amb unes senyores bolivianes, majoritàriament treballadors de la llar, em van demanar dues coses: **poder graduar-se**, ja que totes tenien estudis universitaris al seu país i aquí estaven treballant en una feina de qualificació professional inferior a la que elles esperaven, i l'altre que els membres del **reagrupament familiar poguéssin treballar**, perquè en aquell moment, la legislació no permetia als reagrupats treballar. Hi ha coses que encara hem de seguir treballant, però en concret la del dret a que els reagrupats puguin treballar sí és una realitat ara, amb la reforma de la Llei d'Estrangeria, amb la qual vam pressionar per aconseguir que els reagrupats familiars tinguin, a més del permís de residència, el dret a guanyar-se la vida treballant. En canvi, la demanda de poder graduar-se a Catalunya encara no és un fet, però és una mica menys difícil d'aconseguir gràcies a l'Associació Atlàntida. Aquesta associació ofereix un **servei voluntari d'acompanyament al reconeixement dels títols universitaris** que ha ajudat a centenars i milers de persones a tenir una estada al nostre país més profitosa per a ells, i per al país.

Vam decidir crear un servei públic per aquest reconeixement: el **Servei d'Acompanyament al Reconeixement Universitari (SARU)**, ubicat al carrer Via Laietana número 1. Aquest servei públic està finançat per la Generalitat de Catalunya, i es gestiona juntament amb una entitat experta en aquest tema, com és l'Associació Atlàntida, encarregada d'implementar aquest servei tan important per a moltes persones. Per això és un plaer està aquí avui i fer un reconeixement a aquesta entitat i la seva tasca.

M'agradaria també compartir amb vosaltres, en tant que representant aquí del Govern de Catalunya, una reflexió sobre la visió del tema que avui tractem en aquestes xerrades. Hem de dir, amb totes les prevencions que calgui, que en 2016 Catalunya ha fet una cosa extraordinària, i per tant és bo que ens ho diguem, i és bo que en coneguem també els límits, però Catalunya ha fet una cosa extraordinària: ningú en tant poc temps ha tingut una transformació demogràfica tan profunda com Catalunya en l'inici del segle XXI.

També és cert que no és la primera vegada que a Catalunya li passa. Ja ha tingut dues transformacions de magnituds molt similars en els darrers 100 anys en termes relatius. Però aquesta té unes característiques molt especials. Ningú ha canviat tant en tan poc temps, i malgrat el que el 2010 pensàvem davant una crisi que es preveia molt dura i realment ho ha estat, hem estat capaços de mantenir un nivell de convivència bo, no hem tingut una fractura social ni una crisi de relació entre els catalans de diferents orígens, a diferència del que està passant a d'altres països europeus.

Aquest és un fet que podem constatar, i que debatre'n les causes ens portaria moltes hores, però que valorant algunes de les coses que no hem fet prou bé i de les que hem fet bé, podríem trobar dues línies d'hipòtesi de resposta. Una d'optimista, i una altra de pessimista.

La hipòtesi optimista: hem tingut la transformació més gran d'Europa i no hi ha hagut una crisi de convivència perquè algunes coses les hem fet bé (no el Govern, sinó la societat catalana les ha fet bé). D'aquestes coses ben fetes, en destacaria tres:

- Per una banda, el nostre enfoc de la matèria, d'ara i de sempre, no ha estat el del treballador convidat que arriba, treballa un temps i torna a marxar. Nosaltres sabem que moltes de les persones migrades es quedaran després, tot i que ens diguin sovint que no. Per tant, aquest enfoc que fem totes les persones que avui estem aquí, des de les institucions locals, la societat civil, des del Govern, ho fem amb un objectiu: que esdevinguin ciutadans. L'objectiu de ciutadania ha estat sempre molt present en les nostres polítiques, i d'aquí es deriven moltes coses com els drets fonamentals, i això ha estat un encert.
- Ha estat un encert també, i molt singular de Catalunya, que aquesta matèria hem intentat tractar-la des del consens, tot i que no sempre ho hem aconseguit. De les primeres propostes que jo recordo en aquesta matèria, el document de les 50 propostes de Girona que partien de les entitats però que la política va assumir en consens, era un document de consens. Quan al 2000 es fa la proposta per modificar la Llei d'Estrangeria hi ha una proposta catalana de consens. Quan al 2003 es torna a fer, també hi ha una proposta catalana de consens. Al 2008 hi ha el Pacte Nacional d'Immigració, que crec que té un mèrit especial el fet que ho fes el primer partit de l'oposició, això és poc habitual, i que ho fessin els sindicats i les patronals junts, i que ho fessin un grapat d'entitats i els municipis. O quan al 2015 ens trobem amb la crisi del dret al refugi, Catalunya decideix que la resposta es dona des del consens en un comitè on hi som tots. Aquest element, que no vol dir que no es pugui

pensar diferent o discrepar en aspectes de immigració, senzillament vol dir que els aspectes que afecten la convivència s'han de tractar des de la responsabilitat i s'ha d'intentar el consens. Això és molt català i és una cosa que no hauriem de perdre i que hauriem d'aprofundir.

- I finalment hi ha una altra cosa que crec que hem fet bé: que la **nostra proposta d'identitat col·lectiva**, que ve de molt de temps enrere, de la dita “és català qui viu i treballa a Catalunya”, no li demana a ningú que deixi de ser qui és, però sí que demana a tothom que sigui català. La nostra proposta d'identitat col·lectiva diu que hi ha una sèrie de coses que les hem de compartir: la igualtat entre dones i homes, els drets humans, i en aquests aspectes no hi ha relativisme cultural. Hi ha una sèrie de coses que hem de compartir tots, allò que decideixen les institucions democràtiques, i quant més democràtiques siguin més legítimes seran les seves decisions, i com més pugui participar tothom en les institucions democràtiques, més legítimes seran les seves decisions -cosa que sovint no passa- i allò valdrà per a tothom.
- Però amb el respecte a aquestes coses que compartim, hi ha una altra aspecte que és **la diversitat**, amb la qual hem d'aprendre a viure, i sempre que aquesta diversitat sigui respectuosa amb aquestes coses que hem decidit democràticament, doncs cal valorar-ho, cal respectar-ho i cal tenir-ho en compte. I sobre tot, intentar no fer un problema d'allò que no és un problema. Però aquest principi de convivència de dir “hi ha unes coses que compartim i unes altres en les que serem diferents”, és una proposta catalana i molt lligada al que s'ha anomenat la “via catalana de la integració”, molt lligada al que a nivell internacional s'anomena interculturalisme, que al Canadà es diu multiculturalisme, i que probablement també hauriem d'aprofundir, perquè no ho fem perfectament. Per exemple, una de les coses que hem decidit que compartim tots i que val per a tothom és la llibertat religiosa, i en canvi és evident que no tothom té la mateixa llibertat religiosa en aquest país. Per tant el nostre model que té tres grans coses bones que creiem que hem de defensar (i segur que n'hi ha més per defensar, però jo he volgut destacar aquestes tres) segurament té coses a mirar.

També és cert que hi hauria una **hipòtesi pessimista**, que ens vindria a dir que és veritat que hem tingut la transformació demogràfica més profunda d'Europa, amb un increment de la població en un 20%, i que aquest any un de cada 3 nens que naixerà tindrà un progenitor estranger. D'aquests progenitors estrangers, 2/3 són estranger i estranger, i 1/3 és estranger de dues nacionalitats diferents, per tant hi ha una realitat demogràfica de transformació profunda. I tot i així, és veritat que no hem tingut una crisi de convivència....Tot i que aquesta vessant pessimista emfatitza dient que “encara no hi ha hagut aquesta crisi”. És veritat que quan hi ha aquestes transformacions demogràfiques tan profundes, es manifesten una mica més endavant. Per tant, si la hipòtesi optimista té certes coses que hem de defensar i valorar, la hipòtesi pessimista, encara que sigui per prudència, no s'ha de descartar tampoc.

Quines són aquelles coses que hem de tenir en compte per no prendre mal? Segur que n'hi ha moltes, i se'n parlaran de moltes en aquestes conferències per parlar de solucions, i de solucions pràctiques que ja existeixen, i que la societat catalana ha creat, des de les entitats que coneixem i estimem molt. Però de les coses que hauriem de tenir en compte per no prendre mal, en destacaria tres per ser breu:

- **No ens veiem com som.** I si no ens veiem com són, hi haurà ciutadans que no es veuran amb nosaltres. Si ens atensem als diputats del Parlament de Catalunya, als presentadors del Tele Notícies, al cos de professorat de secundària de la Generalitat, a l'alumnat universitari, al cos dels Mossos d'Esquadra... Tot un seguit d'institucions molt positives que fan moltes accions molt positives, no representen al conjunt de ciutadans tal com són.
- L'Anna Cabré, demògrafa de referència a Catalunya, ens diu: “Hem superat bé les altres onades migratòries perquè després hi ha hagut ascensor social”. I a dia d'avui encara no veiem aquest ascensor social amb la nova immigració, perquè és aviat. Però hi ha algunes peces de l'ascensor social que no acaben de rutllar bé, com per exemple l'accés al treball públic. L'accés al treball públic és una via de progrés de les classes populars de sempre, i avui els estrangers el tenen vedat.
- Tenim un 0,7 % de treballadors públics a la Generalitat d'origen estranger, bàsicament perquè el departament de salut en té un 2,4 i bàsicament perquè els metges de la primària són un 14%. Per tant, no ens veiem encara i això vol dir que la societat catalana no es capaç de representar a tots els seus ciutadans -i representar-nos a tots no vol dir deixar de ser catalans o de tenir coses compartides- sinó que entre les coses que hem de compartir tots, a banda dels elements legislatius

mentenats anteriorment, també hi ha el sentiment de pertinença. Perquè si vivim junts, hem de tenir interessos compartits, ens hem d'estimar l'espai públic i el país que compartim. També la llengua i la cultura catalanes són per compartir per tots. Però al mateix temps, la nostra ciutat ha d'entendre que a l'espai públic s'expressarà també la diversitat d'origens de la seva societat. I si aquesta diversitat no es pot expressar o no és veu en el que entenem com a societat catalana, podria passar que d'aquí un temps hi hagi una part de ciutadans de Catalunya que consideri que no es veuen reflectits a Catalunya i desenvolupin una identitat reactiva, desenvolupin una actitud de no sentiment de pertinença i de no vincle col·lectiu. Per això, el fet que ens veiem com som és molt important perquè això no passi.

- **La desigualtat per raó d'origen en l'àmbit del treball.** La gran desigualtat de Catalunya és els ingressos entre els homes i les dones. Les dones estan entre el 20% i el 30% per sota que els homes, però els homes estrangers estan entre el 10% i el 15% per sota de les dones nacionals. Les dones estrangeres molt més per sota encara. Pel que fa a la taxa d'atur, en el cas de les persones estrangeres es duplica o triplica en relació a la mitjana. En alguns casos, quan acaben d'arribar, poden agafar les feines que ningú vol, però en alguns casos hi ha una dificultat crònica per raó d'origen que hem d'arreglar per evitar tenir grans bosses de marginalitat molt difícils de solucionar. No pot ser que hi hagi persones en situació d'irregularitat des de fa 10 anys a casa nostra, i que sapiguem positivament que hi seguiran estan els propers 10 anys... Perquè això és una bossa de marginalitat, si m'ho permeteu "estúpida" per part nostra, perquè ja és prou complicada la societat i ja n'hi ha prou elements de marginació social, com perquè hi afegim més elements de marginació jurídica, cosa que és gratis de solucionar. El que no és gratis de solucionar són els elements de vulnerabilitat social, i no estic dient que tothom qui vulgui se li hagin de donar papers, sinó que el que estic dient és que tenim bosses de marginalitat per causa jurídica de persones que porten 10 i 12 anys en la irregularitat i que tot sembla pintar que hi seguiran 10 anys més.
- **La desigualtat en el resultat escolar.** Celebro molt les experiències que avui s'expliquen aquí perquè són coses de baix cost, d'alta efectivitat i, el que és molt important, de ràpida efectivitat. Les dades sobre la desigualtat en el resultat escolar per origen són esgarrioses i n'hem de ser conscients per treballar-les. El curs 2014-2015, el total d'alumnes de nacionalitat espanyola que no es van graduar van ser el 9,8%. És una dada que ens agradaria que fos 0, però un 9,8% no és una xifra espectacularment escandalosa en comparació amb les següents... Els nens amb nacionalitat d'Europa de l'Est eren el doble, de nord-africans el 31%, de llatinoamericans el 33%, asiàtics 35%, i subsaharians 41%. Davant d'això, la bona notícia és que aquesta situació es pot millorar, i que hi ha coses que funcionen. Segurament la cosa més important a aprendre quan escoltes als experts en educació és que hi ha elements estructurals que són els més importants. Per exemple, tothom diu que els països d'èxit inverteixen molt en la formació del professorat, o que tenen una inversió molt important en l'educació. Jo no sóc un expert i, per tant, no hi entraré més en la matèria, però també és cert que, si demà a la tarda tinguéssim la millor facultat d'educació del món, la primera promoció de mestres sortiria d'aquí 4 anys, entrarien en el cos del funcionari en els següents 5 o 10 anys i tindrien un pes estadístic rellevant d'aquí 30 anys. Tot això suposant que demà tinguéssim la millor facultat d'educació del món... No dic que no sigui possible, potser per demà a la tarda no, però és important. Amb això vull dir que en aquesta jornada una cosa molt bona és que parlem de coses que relativament valen pocs diners i que donen bon resultat molt ràpid en matèria d'educació.
- La ciència, i els estudis realitzats per acadèmics, ens diuen que l'educació en el temps de lleure en l'àmbit de l'esport té un efecte relativament ràpid en les taxes d'abandonament. Per tant hem de fer esport. Per això hi ha d'haver un pla d'esport a l'escola. Ens diu també que els ensenyaments culturals i artístics tenen una incidència relativament ràpida en la millora dels aspectes actitudinals. Per tant hem de fer més música, i ensenyaments culturals i artístics en el temps lliure. Ens diuen també els resultats, i està demostrat, que de forma eficaç i relativament ràpida, les experiències de vincular les famílies i la comunitat educadora amb l'escola funcionen. És a dir, posar a les famílies dins l'escola. Sabem que el capital familiar té una incidència molt important en l'educació dels fills, per això si una família analfabeta comença l'alfabetització, veuran per elles mateixes una millora i uns nous horitzons que influiran també en la mirada dels fills, i que per tant, tindrà una incidència relativament ràpida, i és barat, per millorar el capital familiar.

Per tant, hem tingut una gran transformació. Catalunya ha fet una feina extraordinària. Segur perquè algunes coses les hem fet bé: la idea de ciutadania com a objectiu, el consens i la identitat equilibrada entre allò que compartim i en què som diferents. Però també és cert que és aviat per valorar si les coses ens han anat bé o

malament, i riscos en tenim: ens hem de veure com el que som, com una societat diversa que vol compartir coses, i que vol compartir la llengua, la cultura catalana, una sèrie de valors democràtics..., però que és diversa. Que hem d'afrontar les desigualtats en el món laboral i en el món econòmic, el qual serà difícil, però s'ha de fer. Treure aquelles barreres que li posem a l'ascensor social i que podem treure, i sobre tot, donar als nostres fills unes expectatives d'èxit escolar molt més igualitàries de les que ara tenim.

DEBAT SOBRE EDUCACIÓ / ENSENYAMENT

Moderador: Jordi Sabater, professor a la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés. Universitat Ramon Llull, de Barcelona

Taula que presenta quatre pràctiques en l'àmbit de l'educació, en diversos territoris de la geografia catalana, per fomentar la inclusió, la integració, la convivència o la igualtat d'oportunitats a l'escola, entre d'altres valors:

Educació Secundària: Fem de professors. Educar nois noies a partir de 12 anys. Educar per la responsabilitat, la solidaritat i el respecte. Treballen amb l'assoliment de competències ciutadanes dels alumnes, i amb el suport i el treball comú amb altres escoles del seu entorn proper, per combatre el risc de marginació social i *quetificació* dels nois i noies.

Projecte Rossinyol de mentoria social. La mentoria social com a foment de la inclusió social i la interculturalitat amb estudiants d'origen estranger fins a 4rt d'ESO, per part d'alumnes de la universitat de Girona. Amb els objectius d'afavorir la integració social, cultural i lingüística en la Primària i Secundària, així com formar i educar en la diversitat als estudiants universitaris.

TEAF, taller d'estudi assistit amb famílies de l'Escola Mas-Masó de Salt. Espai de formació i suport per a pares i mares, perquè puguin ajudar millor als seus fills i filles en el seu itinerari escolar, i reforçar així els vincles entre família i escola.

Intervenció comunitària intercultural: joves, identitat i sentiment de pertinença. Intervenció comunitària que rep suport d'altres projectes anteriors, amb l'objectiu de generar sentiments de pertinença, convivència i participació social d'entre joves de 15 a 25 anys a Tortosa.



Taula de debat sobre educació

Educació primària: TEAF. Taller d'Estudi Assistit amb Famílies de l'Escola Mas-Masó de Salt.

Ponents: Marina Valladares i Laia Menéndez, tècniques del projecte.

Entitat promotora: Fundació SERGI de Girona.

INTRODUCCIÓ

Projecte que fan de forma compartida i col·laborativa la Fundació Sergi i escola Mas-Masó de Salt. La Fundació Sergi és una entitat que treballa a Girona i comarques per una societat inclusiva des de fa més de 32 anys, en el marc de la pedagogia social, i que treballa amb tres àrees d'intervenció: habitatge social, ciutadania i desenvolupament comunitari, i projectes relacionats amb l'educació i les famílies i joves. Dins d'aquesta última àrea s'emmarca el TEAF.



L'escola Mas Masó té 430 alumnes aproximadament a l'actualitat, en dues línies. El perfil majoritari de famílies és de més del 90% d'origen extracomunitari, moltes d'elles amb una situació econòmica fràgil i nivell d'estudis baix.

EL PROJECTE

Es pot resumir com a reforç escolar on les persones que fan el reforç són els mateixos pares i mares, és a dir, les famílies, amb el suport de l'escola. De forma més concreta, podem dir que no només és un taller de reforç escolar, sinó un espai de formació i suport perquè les famílies puguin ajudar els fills i filles en el seu itinerari escolar. A més a més, creant un vincle entre les famílies, l'escola i les persones que hi formen part.

COM ES PORTA A LA PRÀCTICA EL PROJECTE

Dilluns de 15h a 16h es fa la preparació, juntament amb la tècnica del programa i els pares i mares, per posar en comú i preparar les estratègies del que es farà durant la setmana. Aquesta activitat es fa a la sala de professors. Es fan també tertúlies de temes que interessin als pares i mares.

Dilluns i dimecres a la biblioteca de l'escola, de 17h a les 18h, es dur a terme aquest espai de suport. Cada família treballa els deures i les feines que s'han preparat prèviament en consens. Reben també el suport dels professors que hi estan presencialment de forma rotativa i voluntària, i la presència sempre de la tècnica del projecte. Les famílies també aprofiten per fer lectura, ja que estan a la biblioteca.

Mentre les famílies estan al taller, s'ofereix un servei de ludoteca gratuït per als fills menors de 0 a 5 anys, que el duen a terme persones voluntàries.

EXEMPLES D'ACTIVITATS QUE ES FAN DURANT L'ESPAI DEL TALLER

Història del meu nom: activitat de conversa en la qual els fills pregunten als pares d'on prové el seu nom, quina és la història per la qual se li ha posat... D'aquesta forma es potencien habilitats lingüístiques i s'enforteixen els vincles amb la família.

Joc de tres en ratlla: per treballar també el vincle familiar i fomentar les competències matemàtiques.

PER QUÈ ÉS UN PROJECTE INNOVADOR?

Aquest taller es tracta d'un espai de reforç innovador on, a diferència de l'espai de reforç clàssic, hi trobem implicats a tots els membres de la comunitat educativa: infants, famílies, mestres i una tècnica de les entitats del tercer sector. En total l'any passat, van passar pel taller 139 persones, tenint en compte tots els membres de la comunitat educativa que hi participen.

És un projecte sostenible, una forma de poder seguir treballant temes de reforç de forma diferent i implicant a les famílies.

És innovador també perquè es reproduïble i pot portar-se a terme en d'altres llocs. El projecte aquest any s'ha començat a desenvolupar també a una altra escola de Girona.

També és innovador perquè aquest és el 5è any que s'ha dut a terme aquest taller i ha anat evolucionant. En un inici aquest taller donava, sobre tot, més pes al suport per a deures, amb els pares i mares. Això provocava que algunes de les famílies es quedessin fora, perquè els pares i mares no sabien llegir ni escriure.

Es donava molt de pes al tema acadèmic dels deures. Però cada vegada el pes **de la balança es va decantar més cap al foment del vincle de les famílies, al mateix temps que es realitzen activitats que també reforcen competències de matemàtiques, lectures, etcètera**. Es treballa de forma transversal aquestes competències i els deures es queden en un segon pla, de forma que ja no són el pes més important del taller.

El projecte aconsegueix la **participació real de tothom**, és a dir, una participació realment activa. També una mirada d'horitzontalitat, és a dir, l'escola mira les famílies de tu a tu, per compartir els coneixements i iniciatives, aconseguint aquesta perspectiva horitzontal on aprenen tots de tots.

És un projecte participatiu. Genera que les famílies estiguin més vinculades a l'escola i es comencin a implicar més amb d'altres espais com per exemple, l'AMPA. I provoca una millora en la convivència del centre.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

Podríeu explicar alguna iniciativa que hagi sorgit arran del mateix projecte de suport escolar?

Citem tres exemples que han sorgit a través de l'estudi en famílies:

Un d'ells molt concret i que l'equip directiu ressalta de forma més entusiasta és la poca conflictivitat entre els infants que hi ha a l'escola, i també amb les famílies. Quan hi ha algun problema, se soluciona més ràpidament. I això és degut als vincles i la confiança que es genera en aquest espai.

Un altre aspecte que podríem citar és l'augment de l'apoderament i la confiança de les famílies, a través del tema de la mirada positiva, del "tu a tu" i "l'aprenem els uns dels altres". És a dir, enfocar en l'experiència d'èxit, en una mirada positiva de "tu pots fer-ho", com aquest exemple d'una mare que té dos fills a l'escola, i que ja porta molts anys participant en el taller. No sap llegir ni escriure, però ha estat ella qui li ha proposat a la tècnica l'activitat que hauran de fer els infants amb les famílies en el taller d'aquesta setmana, i serà ella mateixa qui li expliqui a la resta de famílies l'activitat a realitzar. Accions com aquesta ajuden a augmentar l'autoestima de moltes famílies que molt sovint la tenen molt baixa.

Un altre aspecte és que les famílies que participen al taller s'engresquen més fàcilment a participar en altres activitats de l'escola on participen les famílies. Com per exemple el projecte de "mares i pares a les aules", que consisteix en què un dia poden entrar ells a donar classe a l'aula dels seus fills. El gran gruix de famílies que hi participen són del taller, justament perquè se senten amb més confiança i apoderades, i amb més ganes de poder-ho fer.

RESUM

Títol de la bona pràctica	TEAF. Taller d'Estudi Assistit amb Famílies de l'Escola Mas-Masó de Salt.
Àmbit d'actuació	Educació primària.
Perquè és bona pràctica	Vincula les famílies amb l'educació dels fills, integrant-los en l'escola i amb una mirada d'horitzontalitat on "tots aprenen de tots".
Localització	Salt (Girona).
Nombre de persones que han participat	139 entre infants, famílies, mestres i una tècnica de les entitats del tercer sector.
Actors socials	Fundació Sergi i escola Mas-Masó de Salt.
Protagonisme dels participants	Les famílies participen activament i hi ha una relació horitzontal amb l'escola.
Equitat de gènere i rol de les dones	Mares i pares s'impliquen conjuntament en l'educació dels fills/es.
Continuïtat del projecte.	Fa cinc anys que funciona i ha anat modificant el plantejament, donant més rellevància a la creació de vincles socials de les famílies.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	S'ha iniciat a una altra escola de Girona.
Més informació	https://sites.google.com/a/xtec.cat/teaf/home

Fem de professors! Projectes de APS (Aprentatge Servei a la comunitat)

Ponents: Yolanda Muñoz i Sebastiana Bote.

Entitat: Institut Terra Roja de Santa Coloma de Gramenet.

INTRODUCCIÓ

Aquest projecte es desenvolupa a la perifèria de Barcelona, a Santa Coloma de Gramenet. El centre on es realitza va ser creat el 1978, i està situat en una part bastant deprimida socioculturalment de Santa Coloma. En total a l'Institut hi ha 600 alumnes, els quals venen de Badalona, de Santa Coloma i molts dels nens i nenes són estrangers. Actualment hi ha alumnes de 30 nacionalitats diferents al centre.



OBJECTIUS DEL PROJECTE

És un centre amb alumnats de diferents idiomes i cultures. Els projectes d'Aprentatge Servei¹ que porten a terme al centre, com el de "Fem de professors", miren de reduir els *handicaps* dels idiomes i intenten promocionar el benestar entre tots els nois i noies i reduir la conflictivitat al centre educatiu.

Amb els projectes d'Aprentatge Servei es vol crear bons ciutadans i ciutadanes el dia de demà. Són projectes de solidaritat, a partir dels quals els joves coneixen quins són els problemes que hi ha al seu municipi, quines són les mancances, les persones que ho estan passant pitjor... Adquireixen aquesta visió del seu entorn.

Es treballa la interculturalitat i s'eviten *guetos*, aconseguint la cooperació de tots els alumnes i la seva implicació amb la comunitat, sigui quin sigui el seu país de procedència.

EN QUÈ CONSISTEIX EL PROJECTE "FEM DE PROFESSORS"?

Fa 6 anys neix d'una creixent necessitat educativa de les escoles. Nous alumnes que arriben a les escoles i que han de fer un nou canvi cap a la secundària. Es detecta que molts d'aquests nens i nenes poden tenir problemes d'integració, i es busca la forma de crear lligams. Es busca la manera de fer que aquests infants estiguin integrats dins el centre educatiu de secundària, que sentin que són del municipi i que s'impliquin, i que surti d'ells mateixos. Així sorgeix la primera part del projecte: "Fem de professors". Els alumnes de secundària es posen a la pell d'un professor, veuen els problemes que es poden trobar amb la llengua, les dificultats en la comunicació amb altres persones i companys, i és també una manera d'aconseguir una autoestima més forta. Normalment fan de professors a les escoles de primària on han estudiat, tot i que també poden fer-ho en d'altres.

QUÈ FAN ELS ALUMNES

Amb "Fem de professors" aquests alumnes tornen a l'escola, d'on van marxar sent els grans, ara com a "professors", i fan de lligam de transmissió per als nens de primària que no coneixen encara del tot què és la secundària. És un voluntariat. Van un dia a la setmana per ajudar amb la llengua, reforç de matemàtiques, reforç de dibuix...

En aquest projecte concret, els alumnes de secundària que fan de professors no només ensenyen coneixements als alumnes de primària, sinó que eduquen i s'impliquen per no deixar desatendits els nous alumnes que arriben d'altres països a les escoles. Es treballa amb tres escoles adscrites al centre.

Els nois i noies de 3er i 4rt d'ESO van als centres de primària adscrits al projecte, els quals sovint són els mateixos on ells van estudiar, o a d'altres que no coneixen. Hi van un dia a la setmana per la tarda, on fan de professors i s'apunten a fer diferents activitats amb els alumnes. Estan amb els professors donant suport en els tallers de reforç a les activitats de l'aula i també amb alguns pares que hi participen, i donen suport també en les activitats puntuals d'aquell dia.

¹ L'aprenentatge servei és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

ALTRES PROJECTES D'APRENTATGE SERVEI AL CENTRE

Els àmbits d'actuació dels projectes d'Aprentatge Servei que estan treballant aquest any al centre es basen fonamentalment en l'acompanyament i suport a l'escolarització, el suport a les necessitats bàsiques, el tema de l'intercanvi intergeneracional, l'àmbit de la participació ciutadana, projectes de cooperació, solidaritat i el patrimoni cultural.

Són projectes on els alumnes al principi participaven de forma voluntària, com en el cas de "Fem de Professors". Ara s'engloben dins el projecte educatiu del centre, mitjançant diversos micro projectes per escollir, i pels quals reben una compensació en la nota. De cara al curs vinent, les activitats d'Aprentatge Servei s'inclouran en el currículum de la majoria d'instituts de Catalunya, com a forma d'impulsar aquest tipus de projectes des del Departament d'Ensenyament.

Aquest any uns 150 alumnes estan fent aquestes hores de servei a la comunitat en aquest centre de Santa Coloma, que poden escollir entre diferents projectes d'APS (Aprentatge Servei).

- Projecte d'acompanyament educatiu i d'apadrinament. Hi participen també en aquest projecte tècnics de mediació de l'Ajuntament i Atenció a la Comunitat. Aquest projecte va començar l'any passat i té continuïtat actualment. Es fan una sèrie de trobades on els alumnes de 4rt d'ESO fan de padrins d'alumnes de 6è de primària, que ara aquest any ja estan cursant 1r d'ESO a l'institut, i els fan de guies ara que han entrat nous a l'institut.
- Altres projectes per apropar les pràctiques de ciències, robòtica, etcètera a les escoles de primària. Els alumnes de 4rt d'ESO fan de professors als alumnes de primària que venen a fer els tallers.

El que es vol amb aquests projectes és crear un canal o espai de coordinació entre les escoles de primària i secundària, que el pas dels alumnes a l'institut sigui més fàcil, que aquests alumnes estiguin menys desorientats i que se sentin millor rebuts i amb més confiança. Ajuden a la convivència del centre i a reduir la conflictivitat.

- Un projecte per treballar la memòria històrica i el patrimoni cultural del barri. Es tracta d'un projecte d'apadrinament del municipi per recobrar la memòria històrica i el patrimoni cultural local. És un projecte nou d'aquest curs sobre la història de Santa Coloma, treballat en diversos anys. De moment aquest any, els alumnes recopilen informació a través de diverses fonts. Analitzen la informació més important, faran ús de mapes històrics... Aquest projecte s'enllaça també a l'APS perquè un cop aquests alumnes tinguin tota la informació recopilada, hauran de fer una exposició, un díptic, al mateix temps que estan recuperant la memòria històrica local de forma oral, parlant amb la gent gran dels casals, del carrer i famílies, ajudant també a aquestes persones grans. Els alumnes que participen en aquest projecte de recuperació de la memòria històrica són aquells que no poden fer el treball comunitari fora de les hores de classe. Se'ls dona l'oportunitat de fer un bé a la comunitat, recuperant la memòria històrica i participant amb la gent gran del barri.

A aquests alumnes se'ls fa una avaluació, des de les escoles de primària i des del centre educatiu. Hi ha un coordinador que s'encarrega de coordinar als alumnes, hi ha un control i una coordinació dels alumnes de secundària en els centres de primària, on es parla contínuament amb els tutors. Aquesta avaluació de la seva participació ens els projectes d'APS, a més de la nota que suposa acadèmicament, suposa un reconeixement a la seva feina durant el curs. Un cop acaba el curs, es fa un altre reconeixement a aquest treball comunitari a través d'un acte a les escoles i a l'institut.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

Podríeu explicar una mica més en què consisteix l'Aprentatge Servei?

Totes aquestes iniciatives o microprojectes que fa l'institut s'engloben dins el projecte educatiu de l'institut. Des de l'any passat ho fem més oficialment, de forma institucionalitzada, però és un projecte que ja des de fa temps desenvolupàvem al centre. Aquests microprojectes de APS serien tots els projectes que tenen en comú que s'han de fer en un nombre concret d'hores, en concret 20 hores per cada alumne. Tots els alumnes de 3r i 4rt d'ESO han de participar en algun d'aquests projectes de servei a la comunitat per tenir l'acreditació de l'ESO. Poden escollir el projecte que que més els agradi i en el que més còmodes se sentin.

Es diu d'aprenentatge perquè a més de les activitats de servei a la comunitat que fan, les quals fan fora de l'horari lectiu, dues hores una tarda a la setmana, tenen 10 hores prèvies de formació i de seguiment d'aquestes activitats. Se'ls fa una petita formació, una part prèvia d'aprenentatge, més enllà del servei que ofereixen a la comunitat, mitjançant una trobada amb la persona que coordina

cada projecte i un seguiment de com estan desenvolupant el projecte, així com una avaluació final. És a dir, va més enllà del servei en sí, sinó que hi ha un seguit d'activitats vinculades que permeten fer un aprenentatge i una avaluació final d'aquesta activitat.

El servei comunitari es fa amb un any. En el cas de l'APS són dos anys de duració i és un voluntariat. Per tant, els nois i noies donen hores de forma voluntària però reben valors. També és voluntària l'activitat del professor. S'inverteix en el futur, en els valors socials i en poder ajudar a valorar-los.

A més, els alumnes s'engresquen amb aquests projectes i hi ha una progressió positiva en ells. Els nois i noies s'apunten, i un cop comencen a fer el servei, no acostumen a faltar-hi, ja que es comporten de forma responsable.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Fem de professors. Projectes de APS (Aprenentatge Servei a la comunitat)
Àmbit d'actuació	Educació Secundària
Perquè és bona pràctica	L'APS com a pràctica amb incidència positiva en la comunitat, al mateix temps que fomenta la integració i la conscienciació dels joves, per fer uns ciutadans més responsables.
Localització	Santa Coloma de Gramenet
Nombre de persones que han participat	150 alumnes + professors + gent gran dels casals del barri
Actors socials	Escoles i alumnes de primària, de secundària, professors, tècnics de mediació de l'Ajuntament, comunitat de gent gran del barri.
Protagonisme dels participants	Els alumnes de secundària s'involucren en l'aprenentatge i en la integració dels alumnes de primària i prenen consciència sobre les problemàtiques socials.
Equitat de gènere i rol de les dones	És un projecte mixt.
Continuïtat del projecte	Porta 6 anys desenvolupant-se a l'escola. Va començar com una activitat voluntària. Actualment està integrat dins el Pla Educatiu de l'Escola.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Cada cop són més els centres educatius que inclouen les activitats d'APS en el seu currículum. De cara a aquest any serà obligatori a tots els instituts.
Més informació	http://terraroja.xeill.net/

La mentoria social com a foment de la inclusió social i la interculturalitat.

El projecte Rossinyol

Ponents: Jordi Feu i Òscar Prieto-Flores.

Entitat / institució: Universitat de Girona.

INTRODUCCIÓ

Els dos ponents són professors i responsables del projecte Rossinyol a la Universitat de Girona. Ja porten anys fent recerca i investigació sobre aquest tema i ja comencen a tenir evidències i resultats científics sobre els bons resultats del projecte, que té un cost baix.



projecte Rossinyol

Universitat
de Girona

El projecte Rossinyol és un projecte de mentoria. Els projectes de mentoria a Catalunya són relativament nous, a diferència dels Estats Units. Consisteix en què un alumne de la universitat fa de mentor d'un noi o noia d'origen estranger dels darrers anys de l'escolarització primària, o fins a 4t d'ESO. Són infants d'origen estranger, i són infants que amb una petita ajuda, es veu que poden fer un salt molt gran.

També en els últims anys, a mesura que la realitat del país ha canviat, el projecte està obert a nens i nenes nacionals però procedents de famílies amb una situació econòmica o social amb dificultats. També per demandes de les escoles i del territori on actua l'entitat.

OBJECTIUS DEL PROJECTE

L'objectiu és que s'ho passin bé al mateix temps que aprenen, que la relació que s'estableix entre el mentor i l'alumne, durant un dia a la setmana, 3 hores compactades, sigui divertit, i que facin activitats lúdiques i culturals, però amb la idea de passar-s'ho bé. Moltes vegades les activitats lúdiques d'educació no formal vehiculen processos d'aprenentatge molt més eficaços que no pas en entorns rígids establerts i altament institucionalitzats. Així doncs, darrere d'aquest "passar-s'ho bé" hi ha un objectiu o pretensió que és afavorir la inclusió social, cultural i lingüística modestament.

També hi ha un altre objectiu que a mesura que ha anat avançant el projecte ha cobrat més importància: generar o millorar les expectatives educatives d'aquests nois i noies, nens i nenes. Perquè alguns no han sentit mai a parlar de la universitat, no saben que ells també hi poden arribar quan tinguin l'edat si s'ho proposen. En la mesura que el seu mentor i referent és un estudiant universitari, és una bona oportunitat per explicar als nois i noies què s'estudia a la universitat, com funciona, quina és la realitat de la universitat... Perquè quan arribin a l'edat el dia de demà, si volen i poden, hi puguin accedir.

També, per descomptat, amb tot això el que es pretén treballar és la interculturalitat en totes direccions: dels mentors cap als mentorats i a la inversa.

COM FUNCIONA EL PROJECTE

El projecte Rossinyol es desenvolupa a la universitat de Girona, i és un exemple de com bona part de les idees en aquest món, no s'inventen, sinó que es van a buscar allà on ja funcionen, per adaptar-les a la realitat del lloc. Així, el Projecte Rossinyol es crea reconeixent l'origen de la idea inicial, i adaptant-la al territori perquè funcioni bé, en aquest cas Catalunya.

El projecte Rossinyol neix a la universitat de Malmö, ciutat al sud de Suècia, on hi ha un percentatge molt elevat d'estrangers, fonamentalment refugiats. A Malmö el van anar a buscar a Israel els anys 70, i segurament aquest projecte el van conèixer o el van anar a buscar als Estats Units prèviament, ja que en aquest país la mentoria social té una llarga trajectòria. A partir d'aquí, cada país l'adapta a la seva realitat, i aquí a Catalunya es va adaptar a les necessitats d'aquí, diferents a les de Suècia, on el programa els ajuda molt també.

És un projecte que funciona, és senzill, de sentit comú, que és barat, que dóna rendiment ràpid i que forma part de la responsabilitat d'oferir un servei.

Girona, Tarragona, Euskadi i Navarra són territoris on també s'ha estès el projecte Rossinyol. En el cas de Girona, ja fa 11 anys que es desenvolupa. Va començar amb 4 parelles, i avui ja n'hi ha 130, i si

s'aconsegueixen més fons per al projecte, encara es faran més parelles. Està molt establert i reconegut entre els estudiants, fins al punt que s'hi acaben presentant més aspirants a mentors de les places hi ha.

És un projecte de referència de la universitat. El programa Rossinyol és un Programa de Responsabilitat Social insígnia de la Universitat de Girona.

ALGUNS RESULTATS CIENTÍFICS SOBRE LA MENTORIA SOCIAL

La mentoria social està estretament lligada amb qüestions d'equitat, justícia, de redistribució d'accés a capital cultural, etcètera.

Sociology of Education, el 2009 publiquen un article que deia: *"Els adolescents d'entorns favorables, de situacions familiars estables i avantatjats, tenen un 85% de probabilitats de tenir un mentor al llarg de la seva vida de forma natural. En canvi aquest percentatge decreix de forma significativa en adolescents d'entorns desavantatjats. Aquesta situació es pot donar de forma espontània només en un 49%".* D'aquí ve la reflexió que hi ha programes de mentoria que val la pena pensar-los per als que tenen menys, és a dir, per als que tenen menys probabilitats de tenir el que altres ja tenen.

Una altra reflexió, és que un altre dels objectius del projecte Rossinyol és afavorir expectatives educatives. Els responsables del projecte consideren que val la pena, tenint en compte resultats com aquest d'un altre estudi: *"La probabilitat d'accedir a la universitat per part d'un noi o noia on els pares no han estat universitaris, i si no tenen mentor és del 35%, en canvi si aquests alumnes reben un mentor al llarg de la seva biografia, el percentatge de joves amb possibilitats d'accedir arriba al 65%".* Un percentatge que aquest diferencial decreix molt en famílies "normalitzades".

RESULTATS DEL PROJECTE EN ELS ÚLTIMS ANYS

En les recerques que els responsables del projecte han anat fent durant aquests deu anys en el marc de la universitat de Girona, el que han anat veient és que els mentorats durant el curs acadèmic, d'entre altres coses, es porten millor a classe, milloren l'ús de la llengua catalana, guanyen confiança en l'ús de la llengua, senten més confiança en fer noves amistats a l'espai escolar, i això ho promou també la interculturalitat.

- a) **Han entrevistat els estudiants universitaris. Quins beneficis podia tenir formar part de la mentoria?** Els resultats mostren que els ajuda a l'obertura de mires en la complexitat del món on es troben. En una de les entrevistes a una mentora, aquesta deia: *"Em considerava a mi mateixa com una persona tolerant amb els altres, receptiva amb les persones d'altres cultures, però exercint de mentora vaig adonar-me que havia de canviar coses, perquè inconscientment actuava amb un sentiment de superioritat".* Quan acaba la mentoria, aprenen moltíssim, segons diuen a les entrevistes, del fet de tenir amistat amb persones d'altres cultures.
- b) **Han fet també un seguiment dels mentorats que van formar part del projecte fa quatre anys.** El que han vist aquí es que entre els 15 i els 19 anys les expectatives d'arribar a la universitat decreixen, especialment en els de famílies d'entorn vulnerables. Gran part d'aquests nois i noies entrevistats consideren el seu mentor com una de les 3 persones més importants de la seva vida avui dia. L'objectiu del projecte Rossinyol és que aquests nois i noies puguin augmentar les seves expectatives d'accedir a la universitat.
 - Un cas més recent és el d'una noia que aquest curs ha fet de mentora però que fa 5 anys va ser mentorada. No és un cas aïllat, sinó que durant els últims 3 anys s'estan trobant que en cada edició del Rossinyol hi ha una mentora que és estudiant de la universitat de Girona i que va ser mentorada 4, 5 o 6 anys enrere pel mateix projecte. Aquestes dades són molt esperançadores i donen sentit al projecte.
- c) **Les relacions interculturals no només es donen de vegades entre les parelles, sinó també amb les famílies.** El mentor coneix la família del mentorat o a la inversa i això és una experiència molt enriquidora. Un exemple: Mohamed el 2012 va venir de la ciutat de Fes (al Marroc) i va tenir en Jordi com a mentor només arribar aquí. En Mohamed comenta que van establir una molt bona amistat i uns vincles molt profunds entre les seves famílies. El Mohamed diu: *"El Jordi va ser un mentor molt important i encara ho és més en la meua vida, li estic molt agraït perquè els meus pares no tenien feina i la seva família va contractar el meu pare perquè els hi pintés la casa i mantenen un bon vincle. Ell també em va ajudar molt amb els estudis, i quedàvem sovint per fer els deures, però també per parlar, fer passejades i jugar".*

Aquestes recerques que des de la universitat s'han anat fent, són evidències del que totes les persones que treballen amb el Rossinyol veuen i perceben en el seu dia a dia, des dels mestres d'escoles, tècnics, professors d'instituts, fins als enllaços territorials.

TORN DE PREGUNTES I REFLEXIONS

Quin és el pressupost de Rossinyol, quina és la despesa per cada parella, i les activitats que fan aquestes parelles?

Cada parella rep "diners de butxaca", que són diners per gastar en activitats que fan durant tot el curs escolar. El que es vol és que sigui un treball voluntari, amb una formació prèvia i amb un acompanyament. Però no es vol que els mentors es gastin diners de la seva butxaca, així la universitat a cada mentor li dona 250 euros. Una part de l'èxit del projecte és que una persona de l'equip, una tècnica, acompanya a les parelles al llarg del curs per ajudar-los en qualsevol problema i els dona els instruments per trobar la solució i tornar a la normalitat el més ràpidament possible. És un suport tècnic. Hi ha una petita part amb la qual la universitat paga el petit sou d'aquesta persona.

Els fons de finançament són la universitat, subvencions i convocatòries públiques i els ajuntaments de les ciutats on es porta a terme el projecte. En total són 12 poblacions on es desenvolupa el projecte, no només Girona ciutat. Als Ajuntaments dels municipis on es realitza el projecte, se'ls demana 350 euros, en concepte de rebre un petit servei de la universitat, i ells col·laboren. Tot plegat són uns 4000 euros que ens ajuden a gestionar algunes cosetes.

El pressupost general del projecte és de 50.000 euros.

Teniu en compte el tema de gènere en les parelles? Intenteu que siguin del mateix sexe, o expressament noi-noia, etcètera?

Ens agradaria poder jugar bastant amb les parelles i el gènere, però la veritat és que no tenim gaires possibilitats perquè la majoria són mentores. Del total de 130, tenim com a màxim 25-30 mentors. Els nois que tenim tots van directes cap als mentorats de nois. Llavors tenim poc joc amb el gènere per aquesta situació. El 60 % o més d'estudiants de la universitat de Girona són noies. També degut a que la major part de voluntaris que s'apunten al projecte com a mentors són noies.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Projecte Rossinyol
Àmbit d'actuació	Mentoria social d'infants i joves
Perquè és bona pràctica	Hi ha resultats científics que mostren els bons resultats en l'evolució personal dels joves, els seus bons resultats acadèmics i la seva integració social. D'altra banda, implicació dels universitaris en l'àmbit social.
Localització	Girona
Nombre de participants	130 parelles mentor-mentorat, més la participació d'un coordinador.
Actors socials	Universitat de Girona, Ajuntaments dels municipis on s'imparteix el projecte.
Protagonisme dels participants	Els universitaris realitzen un voluntariat per acompanyar un infant estranger o nacional en risc d'exclusió, i ajudar-lo en l'estudi i en la seva integració tant dins com fora de l'escola.
Equitat de gènere i rol de les dones	Hi ha més noies fent de mentores perquè a la Universitat de Girona i ha més noies estudiant que no pas nois.
Continuïtat del projecte.	Porta 11 anys desenvolupant-se a la Universitat de Girona.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	El projecte s'ha estès a d'altres municipis de la comarca de Girona i a Tarragona, Euskadi i Navarra.
Més informació	https://projecterossinyol.org/

Projecte TAMUNT. Intervenció comunitària intercultural: Joves, identitat i sentiment de pertinença.

Ponent: Mohamed Ait Abou, tècnic d'intervenció comunitària.

Entitat: ACISI (Associació per la Cooperació i la Inserció Laboral i la Interculturalitat). Tortosa.

INTRODUCCIÓ

En Mohamed és l'encarregat de fer la xerrada, però l'acompanyen en Lluís Alejos, amb qui estan desenvolupant el projecte, Quira Bermudez, la persona que ha posat la primera pedra del projecte des del 2008, i l'Ismael, un jove que també ha participat des de l'inici en el projecte i que ara farà d'educador.



Tortosa és coneguda com a ciutat de tres cultures, frontera entre el País Valencià i Aragó. El projecte d'intervenció comunitària, el projecte mare, ha ensenyat als responsables d'ACISI a treballar amb tres protagonistes de la comunitat indispensables: no es pot portar a terme el projecte sense tenir en compte **les institucions**, que són les que administren els recursos a la ciutat. Tampoc no es pot desenvolupar el projecte sense tenir en compte **els recursos tècnics professionals**, ni **la ciutadania en general**, organitzada en entitats i associacions, i les persones a títol individual com les famílies dels joves que hi participen.

El projecte col·labora amb l'Ajuntament des del departament de serveis socials, que els deriven joves, i també treballen juntament amb educadors o treballadors socials que els deriven aquests joves, amb la justícia, amb protecció del menor i també tenen una relació en el dia a dia amb les famílies per parlar dels fills, de coses que cal millorar o coses positives.

OBJECTIU DEL PROJECTE

Intenta promoure a través d'un procés comunitari psicosocial la transformació individual i col·lectiva dels joves d'entre 16 i 25 anys en l'àmbit de la identitat, els sentiment de pertinença i la participació per millorar la convivència a la ciutat de Tortosa.

CONTEXT DEL PROJECTE

Li diuen al projecte "TAMUNT", una paraula d'origen de la llengua amaziga i el berber, perquè la majoria dels joves que participen al programa pertanyen a famílies que utilitzen aquesta llengua. Vol dir convivència, acompanyament, unió i significa també donar suport o estar al costat.

El que detecten al carrer des de l'entitat ACISI, a banda dels joves que els deriven des de les institucions, és el fracàs escolar de molts fills d'immigrants, i els problemes d'ocupació, ja que molts d'aquests nois es troben al carrer quan acaben l'ESO. A més del fracàs escolar i dels problemes d'ocupació, la crisi econòmica és un altre factor que influeix en aquests joves, ja que molts dels nois que participen al programa provenen de famílies en risc d'exclusió social, o són fills de famílies transnacionals, els quals el pare marxa a treballar a un altre país per fer front a la crisi, els avis viuen al país d'origen, i ells es queden aquí a Tortosa amb la mare.

A Tortosa, fins fa pocs anys, els recursos o coneixements no eren suficients per treballar amb aquest perfil del jove i sempre es trobaven amb dificultats. Són un grup gran, fills d'immigrants que ja són una comunitat i que es relacionen entre ells, però que no senten la necessitat d'integrar-se amb la resta de joves de la ciutat. Es fomenta amb això el comunitarisme dels joves amb aquest perfil. És una situació de xoc cultural: el món de la casa i de la transmissió dels valors familiars, amb la societat a través de l'escola, el carrer i l'espai públic. Viuen entre aquests dos mons.

Aquests joves agafen com a referència positiva altres països, alguns se senten d'una comunitat tancada dins de la societat marroquí, de la comunitat berber, de la comunitat musulmana.... La realitat no és integració per a ells, tenint en compte aquest dia a dia amb el que es troben, on no es veuen integrats.

Per evitar que aquests joves es trobin "al terreny de ningú", tot i haver nascut ja aquí, necessiten una altra manera de relacionar-se i de conèixer la realitat que els envolta. Són joves amb moltes capacitats i habilitats,

però amagades. En això treballa el projecte TAMUNT, que està inspirat en un projecte que es desenvolupa a Bèlgica, als barris interculturals, i que ells han adaptat a Tortosa i a la situació dels seus joves.

COM ES DESENVOLUPA EL PROJECTE

El projecte treballa amb aquests joves perquè l'ACISI considera que el sentiment comunitari i de pertinença és un element clau de convivència i cohesió social. També treballen amb aquests joves per apoderar-los, capacitar-los i fer-los forts en un àmbit ple d'hostilitats. Tenen diferents tipus d'intervenció:

- Treballen a través dels instituts realitzant tallers en grups a les aules, tant als instituts on han detectat una taxa molt alta de fills i filles d'immigrants, així com als que tenen aules amb percentatges molt inferiors d'estrangers o en minoria absoluta.
- Intervenció d'urgència amb els joves que acaben els estudis obligatoris i es troben després al carrer sense feina ni altres possibilitats d'estudis. Treballen amb ells a través d'estades a la muntanya, que utilitzen com a eina educativa i pedagògica que aprofiten per treballar sentiment de pertinença i elements comunitaris. Amb aquest treball els ajuden amb el fet que puguin desenvolupar el concepte de coresponsabilitat.
- Les vivències a la muntanya faciliten als tècnics conèixer els joves amb més profunditat i el que senten i tenen dins. Aquests elements permeten als educadors escoltar-los, acompanyar-los, compartir menjar i experiències, i així fer-los veure les coses d'una altra manera, que puguin créixer i ser líders referents, i fer un altre rol a la societat.
- Els tècnics d'intervenció de l'entitat els faciliten els espais, les eines i el temps, però no fan de mestres o professors, sinó que fan de companys que els faciliten unes eines, uns espais, que els donen la mà, perquè de forma voluntària participin amb ells. Els educadors intenten portar-los al límit, impactar-los a través de la metodologia de l'impacte, perquè els joves els parlin i els expliquin tota la veritat que porten dins.
- Treballar en grups, preparació de les activitats, fer-los passar per ponts, dormir en un lloc desconegut de la muntanya fent bivac, pujar un cim, caminar per la neu, caminar tot el dia... **La muntanya com a eina pedagògica.** Es tracta d'un lloc hostil, ple de riscos on la natura imposa la seva llei, és un lloc desconegut pels joves i que els obliga a sortir de la seva zona de confort. Per fer-li front a la muntanya, han d'aprendre com funciona. És un símil de la societat. Els genera emocions, comportaments... Un exemple és també fer el camí de Santiago (una part).
- També treballen des de la metodologia de l'antropologia de tribus i rituals de pau. Ritualitzar totes les activitats que fan amb aquests joves. D'aquesta forma consideren que poden influir en la forma en què els joves perceben el seu món.
- A més de les sortides a la muntanya, una altra activitat que fan és l'escalada. Amb l'escalada treballen temes de confiança. La roca és com una metàfora de la societat. No es pot pujar la roca de qualsevol manera, s'ha de buscar la millor manera, s'han de fer i seguir camins, s'han de buscar alternatives, igual que han de fer a la societat, on s'han de fer camins, o buscar-los almenys.
- Treball conjunt amb la UEC, que regenta el rocòdrom. Aquí fan la iniciació a l'escalada abans d'anar a la muntanya, i pel tipus de gent que troben aquests joves al rocòdrom, ja que no tothom fa escalada, és molt positiu.
- Dinamització de la participació comunitària al barri i la ciutat. Des del 2011 participen en la festa de primavera de la ciutat, entre d'altres activitats. Porten a la ciutat la muntanya amb un circuit d'activitats que exemplifiquen les proves que aquests joves mateixos han passat a la muntanya, perquè les facin també els ciutadans i gaudeixin, i entre ells es relacionin. Són els mateixos joves els qui van proposar realitzar aquest circuit.

Tenir un equip de suport darrere és molt important en una intervenció. Que darrere hi hagi altres persones que poden ajudar a l'entitat a analitzar, reformular i a tenir en compte com poden millorar la seva intervenció, és molt important per ACISI. Per exemple, en el seu cas, actuen en un àmbit complet, basat en la metodologia de triple fil: element psicològic, sociològic i educatiu, y tenen la sort de tenir al costat tècnics d'aquestes àrees.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

Reflexió d'una de les persones del públic referent al Projecte TAMUNT:

M'ha cridat molt l'atenció la xerrada del Mohammed del valor de la muntanya, i sobre tot a Catalunya, que és una cosa molt nostra. És curiós el projecte perquè torna a l'escoltisme d'abans i als mateixos valors. És curiós com es poden perdre o diluir i menysprear aquests valors, i com aquest projecte li dóna en tot el seu funcionament i extensió el valor de participar en experiències de muntanya. Inclús les escoles empresarials porten als alumnes a conèixer el risc a la muntanya, però amb una finalitat molt diferent a l'experiència vostra. Seria important que es donés més valor i s'estengués més aquesta metodologia, que es donés més valor a aquestes experiències. Suposo que a Catalunya hi ha d'haver altres entitats que també ho fan, tenint en compte uns objectius i l'experiència necessària.

Reflexió de l'Associació AMISI:

Em sembla molt interessant posar en valor, exportar i difondre aquestes experiències perquè nosaltres tenim la convicció ferma i molt arrelada que el repte, ara mateix, potser no són tants els infants, sense baixar òbviament la guàrdia, sinó els joves, i celebrem iniciatives com la vostra. Nosaltres des de la nostra entitat que treballa en centres penitenciaris de joves, sí que tenim molt clar des de fa 15 anys que el repte veritablement és que les persones joves no acabin després de les situacions per les que passen en jutjats o presons, i en definitiva, en situacions molt complexes. Per això celebrem iniciatives com la vostra, pràctica i que ens permet posar les bases d'una nova convivència de cara al futur.

ACISI:

Els joves quan venen derivats de diferents recursos, venen amb unes etiquetes. Però al projecte mai es tracta als joves amb aquestes etiquetes quan entren al TAMUNT. Es fa una activitat ritual per formar part del TAMUNT. Un cop entren a formar part mai els tractem com amenaçadors, perillosos, desconeguts, sinó que els tractem com a persones, estar al costat, escoltar les seves fantasies, el que els impacta, i així accedim a unes persones que tenen un bagatge i unes habilitats. Molts ens han considerat bojos o rars perquè els escoltem. Ningú els escolta. Se'ls considera joves violents, amb problemes amb la justícia... Nosaltres amb el projecte TAMUNT trenquem amb tot això, amb aquestes etiquetes, perquè se sentin bé, se sentin persones, i tinguin la capacitat de ser altres persones. Intentem no fer cas a les etiquetes. Especialment amb el que està passant avui dia, que la societat pot arribar a considerar-lo un radical, un jihadista, un terrorista. Ens afecta molt això al projecte, perquè són unes etiquetes que condemnen a persones que poden aportar molt a la societat. És molt greu fomentar aquestes etiquetes, per això al projecte intentem tractar-los d'una altra manera.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Projecte TAMUNT. Intervenció comunitària intercultural: Joves, identitat i sentiment de pertinença
Àmbit d'actuació	Inclusió social de joves immigrants, diversitat cultural.
Perquè és bona pràctica	Promou la transformació individual i col·lectiva dels joves d'entre 16 i 25 anys en l'àmbit de la identitat, el sentiment de pertinença i la participació per millorar la convivència.
Localització	Tortosa
Nombre de persones que han participat	Varien segons els joves que els deriven des de Serveis Socials o dels que ells troben fora del circuit de l'escolarització.
Actors socials	ACISI (Associació per la Cooperació i la Inserció Laboral i la Interculturalitat), l'Ajuntament de Tortosa (departament de serveis socials), educadors o treballadors socials, la justícia, protecció del menor i les famílies dels joves.
Protagonisme dels participants	Els joves, fills d'immigrants d'entre 16 a 25 anys, fora del circuit escolar i en risc d'exclusió, participen en activitats de muntanya i en activitats de relació i convivència amb els veïns de Tortosa, per intergrar-se a la societat amb igualtat i confiança.
Equitat de gènere i rol de les dones	És un projecte on només hi participen nois.
Continuïtat del projecte.	Comença a desenvolupar-se a Tortosa l'any 2008.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Sorgeix a Bèlgica i França, i ACISI l'adapta a Tortosa i a les seves necessitats.
Més informació	http://www.diaridetarragona.com/ebre/32615/un-projecte-ajuda-els-joves-tortosins-en-exclusio-social-i-crisi-didentitat

DEBAT SOBRE INCLUSIÓ

Moderador: Saïd El Kadaoui Moussaoui, psicoterapeuta i escriptor. Vocal
ACPSM-AEN Associació Catalana de Professionals de la Salut Mental.
Col·laborador de El Periódico de Catalunya.

Quatre entitats presenten les seves intervencions en àmbits diversos de la societat per fomentar, mitjançant la mediació, la convivència pacífica en el territori, garantir la integració dels nouvinguts, i fomentar la inclusió social.

Associació AMISI. Projecte de mediació Intercultural en centres penitenciaris de Catalunya, especialment atenent centres de joves, per facilitar l'estada dels usuaris i evitar possibles discriminacions per raons de procedència.

Associació Intercultural Diàlegs de Dona. Intervenció per la inclusió de dones migrades que han arribat recentment al Raval, fomentant la seva autonomia, i ajudant-les en l'adaptació a la vida pública mitjançant l'aprenentatge de la llengua catalana i les costums de la nova societat que les acull.

Fundació SERGI de Girona. Pla de Ciutadania de Lloret de Mar per garantir la inclusió i la convivència entre les diverses religions en el municipi de Lloret.

Xarxa de convivència i Fundació AZAHARA.ORG de Roses. A través de les seves vivències com a persona arribada a Catalunya des del Marroc quan era molt petit, en Mohamed ha pogut veure i entendre les necessitats de molts joves immigrants que com ell, viuen a Catalunya. Així, fomenta la creació de la Xarxa de Convivència, que dona eines d'inclusió per a la resolució de problemes interculturals.

Mediació Intercultural en centres penitenciaris de Catalunya

Ponents: Mohamed Ouyacho, mediador intercultural i Joaquin Vergés, mediador intercultural.

AMISI (Associació per a la mediació intercultural i social amb immigrants).
Barcelona.

INTRODUCCIÓ / CONTEXT

El suport de les institucions a un projecte com aquest és molt important. Fa 15 anys que l'AMISI està desenvolupant el seu projecte als centres penitenciaris de Catalunya. Consideren que l'acció que realitzen a la presó, la institució tancada, potser no té la deguda visibilitat respecte al retorn a la societat que suposa.



Des de la dècada dels anys 90, tant les institucions com les entitats d'iniciativa social i solidària i de defensa dels drets socials i el conjunt de la societat, han hagut d'assumir un nou repte: l'arribada de persones provinents d'altres països. Aquesta realitat sense dubte genera noves necessitats socials. És imprescindible oferir respostes valentes i imaginatives a aquestes noves demandes. Quan es parla de la situació de persones nouvingudes, s'han d'oferir vies d'intervenció operativa per a la inclusió social d'aquestes persones que passa necessàriament per oferir canals que permetin el procés anomenat d'inclusió social. Des de fa 15 anys, AMISI desenvolupa projectes per a la mediació intercultural i la inclusió social en sectors de població especialment vulnerables, i en aquells àmbits on és especialment necessari com en el dels adolescents i joves, de les persones sense referents familiars i en els centres penitenciaris de Catalunya, on atenen persones en situació de privació de llibertat.

Xifres sobre les persones privades de llibertat en els centres penitenciaris de Catalunya:

En desembre de 2015, el número d'interns i internes als centres penitenciaris de Catalunya era de 8.810. D'aquests, 3.888 eren d'origen estranger. Xifres molt significatives que ens haurien de fer pensar quan parlem de totes aquestes experiències que des de fa molt de temps s'estan desenvolupant de forma constructiva, però en un moment d'inflexió. No som només un país de nouvinguda, sinó que hem de fer un pas més cap a la inclusió social, i en aquest sentit els joves són un punt cabdal.

A Catalunya, el 43,4% de la població penitenciària al 2015 era d'origen estranger. En el cas dels joves menors de 24 anys, el percentatge de joves privats de llibertat en centres penitenciaris era pròxim al 70%. Avui dia podríem parlar del 80%. En el cas de les dones internes, el 65% era d'origen estranger. Aquestes dades fan necessari l'ús del recurs de mediació intercultural per tal de treballar usos i costums, normes de convivència normativa i reglaments, per tal de facilitar la convivència als centres i oferir possibilitats d'aprofitament de l'estada al llarg del temps al centre penitenciari.

DESENVOLUPAMENT I APLICACIÓ DEL PROJECTE

Brians 1 és un centre penitenciari que acull homes i dones. Majoritàriament les dones que estan complint condemna a Catalunya es troben en aquest centre penitenciari. En total hi ha entre 350 i 360 dones aquí. El Mohamed porta 3 anys treballant com a mediador intercultural a Brians 1, un centre molt gran i en el qual, des de l'AMISI, desenvolupen tasques de suport i assessorament:

- **La interpretació lingüística i cultural.** A vegades quan arriben cartes de l'administració, demanen traducció de l'àrab al català o castellà, i també treballen amb els equips de tractament per facilitar a un intern d'origen àrab la comunicació amb un psicòleg o un jurista.
- Treballen també la **traducció** de les circulars o documentació al centre penitenciari, intentant oferir una traducció a l'idioma de l'intern.
- **Programa d'acollida** quan arriba un intern nou. Intenten explicar-li les normes, per evitar l'angoixa i el malestar, per intentar suavitzar aquesta sensació durant el compliment de la condemna. Expliquen les normes de convivència al centre, de forma entenedora.
- **Suport psicològic.** Tasca molt important perquè un intern passa per situacions molt complicades amb ells mateixos i la seva família. El que s'ha de fer, segons l'AMISI, és escoltar molt i intentar

suavitzar aquests problemes perquè l'intern tingui esperança, i evitar conductes que poden acabar en problemes i fins i tot amb prendre's la vida.

- **Tasques de mediació amb altres professionals.** El mediador treballa també molt amb el psicòleg per garantir que tots els interns puguin participar en els diferents programes que es realitzen al centre, i així tenir els beneficis penitenciaris quan acaba el programa. El psicòleg de vegades pot utilitzar termes molt complicats per als interns. El mediador el que fa és ajudar al psicòleg amb la comunicació amb l'intern. Per exemple, en les intervencions en grups, el mediador fa l'explicació, fa intervenció individual amb el psicòleg, el jurista... Això ho treballen tant en l'equip d'homes com en el de dones. D'aquesta forma, miren també de facilitar la tasca als professionals del centre.
- **Temes de documentació.** Actualment és una de les tasques que absorbeix la major part del temps del mediador, ja que per obtenir els beneficis penitenciaris, la documentació és un punt clau. Hi ha interns que han perdut documentació, que el Consolat no li dona la documentació... En aquests casos, el mediador comença a treballar amb els consultats per facilitar-li la documentació a l'intern, i treballa amb l'educador social per buscar eines que permetin que un intern estranger no perdi els beneficis penitenciaris i tingui els mateixos drets que la resta per aconseguir-los, tenir permisos per a l'exterior quan supera un programa, etcètera.
- La condició d'estranger és un risc alt per poder sortir de permisos. Aquí el mediador intenta buscar **eines i possibilitats** perquè l'intern estranger tingui les mateixes oportunitats que la resta.

ALTRES TASQUES QUE DESENVOLUPEN ELS MEDIADORS INTERCULTURALS DEL PROJECTE

- **Mediació familiar:** intenten treballar amb els familiars dels interns. Les famílies viuen molta angoixa i estrès perquè el seu fill, marit, dona està intern. Intenten suavitzar també la situació de les famílies.
- **Programa de retorn voluntari.** Treballen amb la junta del centre la possibilitat que l'intern estranger que no pugui tenir beneficis per sortir en llibertat aquí amb permisos, degut a que la família no està aquí, o a que no té vincles a l'exterior, pugui treballar la condicional al seu país d'origen.

ACTIVITATS INTERCULTURALS QUE TREBALLEN AL CENTRE PENITENCIARI

- **Xerrades interculturals,** també xerrades amb cada col·lectiu concret. Quan arriben festivitats religioses, com el Ramadà, intenten que persones d'altres cultures i religions puguin conèixer millor la festivitat i els seus costums. També fan amb les dones xerrades interculturals, perquè coneguin els costums del col·lectiu àrab.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

Com a mediadors interculturals i com a entitat, quan hi ha una circular interna d'estrangeria, etcètera, com per exemple la de la detecció de la radicalització a les escoles, que es tracta d'una nova etiqueta que ja s'està aplicant, què feu? Com les gestioneu aquestes etiquetes? En feu cas?

En principi a Catalunya no hi ha circulars que etiquetin com a jihadistes o radicals els interns. Sí que en alguna situació concreta, per una acció que el funcionari desconeix, es pot etiquetar de radical un intern, però no s'acostuma a fer.

D'altra banda, com a programa de mediació en centres penitenciaris, treballem amb tots els interns del centre penitenciar, d'una forma específica i com a programa de mediació, amb aquelles persones que són d'origen estranger. Però no passem a definir ni etiquetar si estranger vol dir ser d'aquí o d'allà. D'altra banda, no ens agrada parlar sobre radicalisme o jihadisme, ja que considerem que vivim un moment complex que afavoreix les dificultats socials, i potser el radicalisme és aquest, i no pas l'altre, i les diferències són essencialment socials i cada cop més desfavorables.

A Catalunya sí que hi ha una circular interna que parla dels estrangers en situació de presó, i que de fet dificulta molt el treball de rehabilitació. El nostre programa però, porta 15 anys executant-se, i hem après a diferenciar aquelles persones que podem dir que tenen arrelament, que tenen documentació i família aquí, i aquelles persones que no tenen cap arrelament, familiar o documentació a l'exterior. Els processos de reinserció social són evidentment complexos. Per això

com a entitat, l'associació AMISI ha proposat programes com el de retorn voluntari (des del 2014) i també un programa de revinculació familiar per a persones que portaven condemnes força llargues i que havien perdut els lligams amb els seus familiars en el seu país d'origen.

En la composició de la població privada de llibertat, en el total de persones migrades, dones i joves, les dades que heu donat parlen que un % elevat són estrangers. Aquestes dades es deuen a raons econòmiques o d'identitat relacionades amb la taxa d'atur més elevada, que els costa més trobar feina i per això es decanten més a delinquir? La raó d'identitat seria dir que la segona generació d'immigrants que tenen, a diferència dels seus pares, més problemes d'identitat, comencen a delinquir com a rebel·lia?

Sí que hem après a diferenciar tres perfils diferents en els centres penitenciaris de joves: nois que podrien respondre als perfils de persona nascuda aquí i integrada, persona que ha fet un procés migratori amb la seva família i ha vingut aquí amb ells, i la persona que ha fet procés migratori per si mateix sense cap acompanyament. La motivació de cadascun d'aquests grups pot venir de motius econòmics, de raons identitàries, tal com es considerava a la pregunta, o fins i tot per raons que estan sense documentació, de desarrelament identitari...

Quan parlem d'un 80% de joves d'origen estranger, essencialment estem parlant d'origen magrebí i d'origen llatinoamericà. Des dels drets humans treballem en el sistema penitenciari i posem molt l'accent en el treball amb els joves.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Mediació Intercultural en centres penitenciaris de Catalunya.
Àmbit d'actuació	Població reclusa.
Perquè és bona pràctica	Fomenta la igualtat d'oportunitats i de drets per als reclusos estrangers, ajudant-los lingüísticament i amb d'altres eines d'inclusió que garanteixen també la convivència als centres.
Localització	Centres penitenciaris de Catalunya.
Nombre de persones que han participat	Els reclusos estrangers dels centres penitenciaris catalans on treballa l'entitat.
Actors socials	AMISI (Associació per a la mediació intercultural i social amb immigrants), Centres penitenciaris de Catalunya.
Protagonisme dels participants	Els mediadors interculturals de l'entitat treballen amb els reclusos estrangers dels centres penitenciaris per treballar usos i costums, normes de convivència, normativa i reglaments, per tal de facilitar la convivència als centres i oferir possibilitats d'aprofitament de l'estada.
Equitat de gènere i rol de les dones	Treballen als centres penitenciaris de dones i d'homes.
Continuïtat del projecte.	Porten 15 anys desenvolupant tasques de mediació intercultural en els centres penitenciaris de Catalunya.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	S'aplica en tots els centres penitenciaris catalans per ajudar reclusos estrangers.
Més informació	http://amisi.org/

Espai acollida, llengua i socialització de dones immigrades al barri del Raval.

Ponents: Mercè Amor, coordinadora del projecte. Cofundadora.

Entitat: Associació Intercultural Diàlegs de Dona, al barri del Raval de Barcelona.

INTRODUCCIÓ

L'Associació Intercultural Diàlegs de Dona, al barri del Raval de Barcelona, està creada per dones i ofereix serveis a dones, especialment dones migrades que van arribar al Raval i que segueixen avui en dia arribant.

És un projecte que va néixer per donar resposta a una necessitat important que hi havia al Raval. És un barri que ha tingut canvis molt importants en els darrers 15 anys, ja que la població nouvinguda en poc temps ha passat del 2% al 49%. Són majoritàriament de països extracomunitaris i allunyats del nostre. Aquests canvis en la població, han suposat un impacte destacat tant per a les persones que arriben, així com per als veïns del barri.

**diàlegs
de dona**
associació
intercultural

CONTEXT

La població amb què treballa l'associació són el 100% dones reagrupades, és a dir, que han arribat al Raval per reagrupació familiar. La dona nouvinguda respon a diferents perfils, però en el cas de la dona reagrupada, el perfil és molt concret. No és com per exemple el de les dones llatines o les filipines, que en general arriben amb més apoderament, molt sovint soles, per treballar i amb més preparació i confiança per adaptar-se a la nova societat en la qual es troben. Les dones reagrupades amb les que treballa Diàlegs de Dona, provenen sobre tot de Pakistan, Bangladesh, Índia i Nepal, no han estat educades per treballar fora de casa, de manera que venen aquí pel seu marit per fer família i per crear nucli familiar. Provenen de societats molt patriarcals, tancades i tradicionals, on estan tutelades per un home, que dins de casa seva i amb la família tenen una gran llibertat, però que tenen l'espai públic més vetat, i per tant, no estan acostumades a fer-se visibles fora de casa. Això sovint suposa un problema per a la seva integració quan arriben aquí.

Quasi 80 de les dones que participen en l'associació van arribar entre 2015 i 2016, és a dir, acaben d'arribar. La resta fa uns quants anys. Això demostra que aquesta Diàlegs de Dona és sobre tot una entitat d'acollida i després de socialització.

Les dones que arriben aquí ho fan en dos grups: les que arriben ja reagrupades amb els marits i els fills, i les joves que venen soles amb el marit. Aquest últim grup es tracta de dones joves que s'acaben de casar i coneixen molt poc els seus marits, els quals porten aquí temps treballant i establerts, van de visita al seu país i tornen casats amb elles. Són dones que arriben a un país nou, coneixent molt poc els seus marits, sense conèixer la llengua, sense suport familiar ni amigues. A més, venen de famílies molt extenses acostumades a viure en cases o pisos grans, i quan arriben aquí, es troben en pisos molt petits, soles i amb por de sortir a l'espai públic, ja que al seus països d'origen el tenen prohibit. Aquestes dones manifesten problemes d'angoixa o depressió, insomni, desorientació, se senten soles i no han sortit del barri.

L'associació el que fa és aportar una acollida, crear un espai càlid i proper on es trobaran i compartiran coses amb altres dones del seu col·lectiu o de diferents, i on tindran també relació i contacte amb les d'aquí, les dones occidentals, les quals s'aniran convertint a poc a poc en les seves referents.

MISSIÓ

La seva missió és l'acompanyament humà necessari amb dones, perquè tinguin competència lingüística i puguin actuar com a ciutadanes amb ple dret. Oferir classes de reforç i fer accions d'aprendre a conviure amb el barri, la ciutat, i el país. És una entitat de dones, creada per dones i per a dones, amb la intenció d'acollir i socialitzar.

Proporcionen les eines a la dona nouvinguda perquè ella sola arribi a assolir l'objectiu que vol aconseguir, com anar al metge, parlar amb la tutora dels fills, i altres activitats quotidianes per aconseguir més autonomia i apoderar-la en el seu dia a dia.

PROJECTES QUE DESENVOLUPA L'ENTITAT

Actualment atenen a l'Associació a 212 dones, i hi ha llista d'espera. Un cop han estat acollides i se senten bé, des de Diàlegs de Dona els ensenyen també la **llengua i imparteixen tallers d'alfabetització** per donar suport en la seva socialització. La llengua esdevé no un fi en si mateix, sinó que és la porta que els pot obrir el llarg i a vegades difícil camí per aconseguir la socialització i la inclusió social, ja que és l'element amb què es comunicaran amb l'exterior. Es produeix aïllament i es queden amb els seus si a l'espai públic no entenen la llengua ni tampoc es poden expressar perquè les entenguin, amb la qual cosa necessiten aprendre la llengua.

A més de les **classes actives de llengua, també fan coneixement de l'entorn**, per conèixer el funcionament de la societat que les acull: com funciona la sanitat, com funciona l'educació, les escoles, els serveis... Simultàniament i progressivament a aquest procés, des de l'entitat promouen que les dones participin també intensament amb el barri, especialment per crear vincles i relació amb els veïns autòctons del Raval, i especialment amb les dones del Raval. No només conèixer i relacionar-se amb el que arriba, sinó també amb el que acull. Estableixen el pont necessari per la inclusió, que comença amb l'aprenentatge de la llengua i contacte diari amb l'entorn i els autòctons. D'aquesta forma coneixen posar en contacte les dones reagrupades migrades amb les dones autòctones, mitjançant tallers, i participant activament en activitats del barri, fomentant la socialització.

Un altre exemple d'acció és una activitat per donar a conèixer el Marroc i la població marroquina, així com del Nepal, Pakistan o l'Índia, als casals de gent gran del Raval, un sector del barri als que potser els costa més acostumar-se a aquest canvi.

El procés d'inclusió és llarg però possible, sempre amb la intervenció dels autòctons.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

Heu comentat que el procés d'inclusió és lent, llarg, complicat... Però quines han estat les principals dificultats amb les quals us heu trobat durant la vostra experiència?

El procés és llarg i complex però evidentment està sent possible. Però quan parlem del perfil de dones migrades amb les quals treballa l'entitat, parlem de dones que quan arriben a la societat occidental es troben amb una societat molt diferent: es troben soles, molt allunyades de tot el que han conegut fins al moment, sense conèixer els rols socials, sense parlar la llengua... Algunes d'aquestes dones tenen estudis universitaris, d'altres només tenen estudis secundaris o primaris, però sigui quin sigui el cas, és difícil aprendre una llengua. Però el més difícil no és aprendre una llengua en sí mateix, sinó que paral·lelament, cal acostumar-se a la nova societat, a anar tranquil·la pel carrer, empoderada i sentir-te orgullosa amb els teus orígens i estar tranquil·la, i considerar-te veïna com la resta de veïns autòctons. Per tant, el més difícil és aconseguir aquesta seguretat en elles mateixes, i això s'aconsegueix progressivament. Quan una dona sap defensar-se amb la llengua, comunicar-se i entendre's amb els altres, i entén els mecanismes de funcionament de la societat on ha aterrat, us asseguro que el camí s'aconsegueix fer. Serà més llarg o més dolorós, però s'aconsegueix fer realment.

L'objectiu principal de l'entitat per aconseguir la inclusió és treure de casa a les dones. Ajudar-les a sortir a la vida pública, ajudar-les aconseguir confiança de nou, acollir-les perquè ho han deixat tot en el seu país d'origen, a través del coneixement de la llengua.

Fundació "APIP-ACAM". Nosaltres també som una associació que treballem al Raval i en els cursos de llengua que impartim de vegades venen també dones del mateix col·lectiu que a les de Diàlegs de Dona. Una vegada, una de les dones que va venir a un dels cursos, va estar parlant amb la seva referent a la nostra entitat, i aquesta ens va dir que considerava que aquesta dona estava sent víctima de violència de gènere. Vosaltres que teniu més experiència amb dones d'aquest col·lectiu, us heu trobat amb algun cas de violència, i com l'heu abordat?

És un tema molt difícil. Nosaltres en general parlem molt del tema a les aules. Hi ha blocs temàtics i un dels blocs és sobre el respecte i els drets de la dona. També han vingut dones del cos dels Mossos d'Esquadra per parlar i conscienciar sobre la violència de gènere i els seus drets i respecte, i les dones de l'aula cada cop hi participen més. Quan abordem aquests temes en general, sovint elles ens confien casos. Parlem molt amb elles quan ens ho expliquen, però en aquests casos és molt complicat perquè en ficar la denúncia, no només influeix en el marit, sinó en les dues famílies de la víctima, la qual acaba molt sola davant el conflicte. No forcem mai, sempre esperem que siguin elles les qui donin el primer pas.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Espai acollida, llengua i socialització de dones immigrades al barri del Raval.
Àmbit d'actuació	Dones immigrants i llengua.
Perquè és bona pràctica	Es tracta d'un acompanyament humà a dones nouvingudes perquè tinguin competència lingüística i puguin actuar com a ciutadanes amb ple dret i integrar-se a la societat, fomentant la convivència entre els autòctons i apoderant-les.
Localització	Barri del Raval.
Nombre de persones que han participat	212 dones ateses actualment.
Actors socials	Associació Intercultural Diàlegs de Dona.
Protagonisme dels participants	Les dones nouvingudes aprenen la llengua, els costums del país que les acull per apoderar-les, fer-les guanyar confiança i ajudar-les a integrar-se i participar, amb total igualtat, a la vida pública.
Equitat de gènere i rol de les dones	Entitat orientada a les dones, amb un paper actiu per part d'aquestes. Fomenten la cohesió social al barri a través del diàleg intercultural en clau femenina.
Continuïtat del projecte.	Porten des del 2013 treballant al Raval.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Pot adaptar-se a d'altres poblacions o barris de característiques semblants.
Més informació	https://dialegsdona.org/

Diàleg entre religions: garantia d'inclusió i convivència

Ponent: Maricel Figueres. Pla de Ciutadania de Lloret de Mar.

Entitat: Fundació SERGI de Girona.

INTRODUCCIÓ / CONTEXT

Projecte que desenvolupen des de la Fundació Sergi, que gestiona un Pla de Ciutadania des de fa més de 10 anys a l'Ajuntament de Lloret de Mar. El projecte que presenta avui la fundació tracta sobre la Diversitat religiosa que existeix al municipi.



Aquest Pla de Ciutadania va començar inicialment com un pla d'acollida dirigit a les persones migrades que arribaven al municipi des d'altres països i s'hi quedaven a viure. La conjuntura social, el context social, ha anat canviant en els últims anys i ara fem accions posant l'accent en la bona convivència entre veïns i veïnes que viuen a Lloret, no només en persones que venen d'altres països, sinó posant l'accent en la inclusió social.

A Lloret hi viuen al voltant d'un 40% de persones estrangeres. **Hi ha 100 nacionalitats diferents** que hi conviuen des de ja fa temps. És un municipi molt divers, i això implica diversitat d'orígens i creences.

OBJECTIUS DEL PLA DE CIUTADANIA

El model de gestió de la diversitat religiosa que es treballa des de la fundació consisteix a promoure el contacte entre persones de diferents religions amb dos objectius principals: en primer lloc garantir al municipi el dret universal a fer exercici de la pràctica religiosa, mantenint un clima de cohesió i convivència. En segon lloc, ampliar la coneixença mútua entre persones que viuen a Lloret que pertanyen a diferents comunitats religioses, fent més èmfasi en els punts en comú, en allò que els uneix, i sempre respectant la diferència.

El que tenen en comú tots els projectes del Pla de Ciutadania és que estan adreçats a orientar, aconseguir i garantir un municipi cohesionat i inclusiu. Són projectes que promouen la sensibilització partint dels drets i deures que tenim tots, perquè vivim allà i tenim els mateixos.

Són projectes que permeten desfer estereotips i prejudicis, i l'única manera d'intentar desmuntar-los és acostar les persones, que es relacionin i que s'acostin a la realitat de l'altre.

ACCIONS CONCRETES QUE DESENVOLUPA LA FUNDACIÓ

- Una de les accions més tècniques que fan és l'**acompanyament a qualsevol comunitat o entitat religiosa que vol obrir un centre de culte al municipi**. Hi ha tota una part tècnica per als temples de culte, com la part per garantir que compleixi unes normatives, seguretat, infraestructura.... Un exemple d'aquest tipus de feina va ser al febrer del 2015, quan es va inaugurar un temple Sikh, una religió hindú. Un any abans de la inauguració, es va fer una feina prèvia de coneixença entre els veïns del barri sobre aquesta religió, per fomentar el coneixement i no la por. És a dir, accions per acostar persones que estan a prop.
- Un altre projecte és la **Taula de Diàleg Interreligiós**. Hi participen 6 comunitats: catòlica, ortodoxa, evangèlica de Filadèfia, Hinduisme, Musulmana i Sikhisme. Intenten sempre que hi participin també altres col·lectius en aquesta iniciativa. Aquesta taula es dinamitza des del 2013 i es té en compte el principi de confessionalitat, donant el protagonisme a les confessions religioses, és a dir, són elles les que prenen les decisions en les activitats que es fan.

La taula és un espai estable de trobada, s'hi troben habitualment en aquesta taula perquè es coneixin entre ells, ja que viuen al mateix municipi i tenen moltes coses en comú. Per exemple, les primeres reunions es van fer en els diferents temples de culte de cadascun dels participants, ja que la majoria de membres de la taula no havien entrat mai al temple dels altres. Tot això va crear vincles entre ells, inquietuds compartides. Aquest vincle que s'ha anat fent entre els membres de la taula va fer sorgir la necessitat de conèixer les festivitats dels altres a mesura que s'anaven celebrant més reunions, per poder-los felicitar.

Així es va fer un **calendari interreligiós** en què apareixen totes les festivitats de les comunitats religioses de Lloret. Aquest calendari no va ser un producte final, sinó que el que s'ha fet durant tot el 2016 des d'aquestes comunitats és anar a explicar-lo a tots els sectors i persones que haurien de conèixer aquestes festivitats, com la policia local, professionals de benestar social, atenció ciutadana, oficina de català, escola d'adults, escoles i instituts. També és una manera d'explicar què és la taula, al mateix temps que es pot arribar a tots els col·lectius.

- **Cicle pluralisme, convivència i religió.** Quan va començar la taula es van fer accions que tinguessin a veure amb la diversitat religiosa però entre tota la ciutadania, és a dir, accions de sensibilització a les que assisteix públic divers. Xerrades, activitats diverses, i el que interessava sobre tot en aquestes accions és que hi vingués el màxim possible de gent. També es fan sovint accions de compartir menjar i interrelacionar-se, fer xarxa entre les persones del municipi, xerrades sobre com acollir al foraster...
- Projecte de **parelles lingüístiques** interreligioses. Es tracta d'un projecte que parteix de la Plataforma per la Llengua però que hi afegeix el fet religiós. En el cas de les primeres parelles creades, es va ser curós i es va tenir molt en compte les parelles que es volia que es coneguessin, és a dir, el català era l'excusa, perquè dues persones que no es coneixien i que d'una altra forma potser no es coneixerien, parlessin de religió o d'altres temes diversos.
- **Grups interreligiosos.** Projecte de quatre persones o tres, de religions diferents, que queden un cop per setmana, una hora, per anar a passejar per la platja. Així xerren i es coneixen.

ALTES ACCIONS

- **Xerrada sobre l'islam** al carrer, per evitar estereotips i etiquetes. El ponent convidat que va fer la xerrada era un ponent validat per la comunitat islàmica, és a dir, es va fer amb el consens i d'acord a la iniciativa d'aquesta comunitat.
- **Mirades amb diàleg:** activitats/ xerrades en què cada comunitat escollia el tema sobre el qual volia parlar. En total s'han fet unes 4 o 5 xerrades. Per exemple, l'evangèlica va triar el pastor com a guia espiritual, o la comunitat hindú va parlar sobre la reencarnació. Juntament amb aquestes xerrades, es va fer també una visita guiada a l'exposició que hi havia a la biblioteca sobre diferents religions, acompanyats per professors de religió.
- **Pregària conjunta:** un altre projecte en el qual es va triar una pregària confeccionada al parlament català de les religions, i es va traduir a les llengües de cada persona de la comunitat. Cada comunitat es va encarregar de fer la traducció i es va llegir en un acte únic emotiu.
- **Projecte de sensibilització en els espais de culte:** neix de dues necessitats. D'una banda, en les primeres trobades de la taula de diàleg van sorgir entre tots els membres la necessitat i les ganes que tothom pogués entrar en els seus temples, no només les persones d'una religió concreta, és a dir, va sorgir la idea de fer portes obertes als temples. I d'altra banda, una segona necessitat a través de la proposta d'un professor d'un institut de Lloret que demana a l'Ajuntament la possibilitat de realitzar visites als diferents temples amb els seus alumnes. A partir d'aquests dos punts, neix aquest projecte.

Consisteix a fer visites guiades. El guia és un membre de la comunitat, no la fan els tècnics del projecte. Sí que els donen un suport per al plantejament i la presentació, però la visita la fan ells. No es fa culte en aquesta visita, sinó que és una manera de conèixer l'espai. Primer aquestes visites eren per als alumnes d'instituts, després aquestes visites guiades s'han obert també a la ciutadania i a tècnics municipals o d'altres serveis concrets com els treballadors socials, etcètera.

- Projecte previst per al gener de 2017. Dins de la taula, es va portar a terme la iniciativa de llegir *El petit Príncep*, un llibre universal interessant per a tothom. Cada membre de la taula escollia un fragment i l'explicava d'acord a la seva visió. Al Gener es vol emular el mateix exercici amb la lectura d'aquest conte que va sorgir a la taula de forma espontània, però ampliat per a tothom, com per exemple professors, escoles...

La difusió d'aquestes activitats és molt important per aconseguir que les persones del municipi assisteixin, especialment aquelles que poden estar més interessades. Per això, l'entitat mira d'anar directament a comunicar aquest tipus d'activitats a les escoles, professors, i d'altres perfils perquè acudeixin i hi puguin participar també, dir la seva i conèixer nous espais i activitats que es fan al municipi.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

Heu comentat que el procés d'inclusió és lent, complicat... Però quines han estat les principals dificultats amb les quals us heu trobat durant la vostra experiència?

Un dels primers obstacles és parlar de religió, que ja costa d'entrada, i especialment perquè existeixen molts prejudicis. La religió impregna tota la nostra cultura i la forma de veure la vida socialment, tot i no ser personalment religiosos. Però la primera dificultat és anar a veure algú i explicar-li que es farà una xerrada sobre religió i convidar-lo a venir, perquè és difícil convèncer algú per participar en una activitat on només es parla de religió. Una altra dificultat o repte és anar treballant per desfer a poc a poc els estereotips i prejudicis tan difícils de desfer. Els estereotips es retroalimenten, i es reforcen passi el que passi. El repte és trobar la manera, la pedagogia per posar exemples i trencar aquestes idees preconcebudes de les persones pel seu país d'origen, religió, color de la seva pell....

Per això les bones pràctiques s'han de donar a conèixer per poder crear efecte mirall a la societat o conjunt de la població.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Diàleg entre religions: garantia d'inclusió i convivència.
Àmbit d'actuació	Diàleg interconfessional.
Perquè és bona pràctica	Fomenta la convivència i la inclusió social a Lloret entre la població autòctona i la immigrant, amb religions i creences diferents, mitjançant activitats de coneixement mutu, el respecte i trencant els estereotips.
Localització	Lloret de Mar.
Nombre de persones que han participat	Tota la població de Lloret de Mar, on hi ha 100 nacionalitats diferents.
Actors socials	Fundació SERGI i Ajuntament de Lloret de Mar amb el Pla de Ciutadania.
Protagonisme dels participants	La Fundació SERGI gestiona el Pla de Ciutadania a Lloret de Mar, que mitjançant accions inclusives i de coneixença mútua, busquen garantir la llibertat religiosa de tots els ciutadans, a través del respecte i de l'eliminació dels prejudicis.
Equitat de gènere i rol de les dones	Fan també algunes accions i activitats específiques per a dones, dirigides només a elles.
Continuïtat del projecte.	Fundació SERGI porta 10 anys gestionant un Pla de Ciutadania a Lloret.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Encara no s'ha traslladat l'experiència d'altres municipis, però es pot aplicar en d'altres municipis de característiques culturals semblants.
Més informació	http://www.fundaciosergi.org/

Ponent: Mohammed El Amrani, president de l'Associació Xarxa de convivència i de l'Associació AZAHARA.ORG de Roses.

[Associació Xarxa de convivència i de l'AssociacióAzahara.org](#)

INTRODUCCIÓ

Mohammed El Amrani considera que des del caràcter del treball de la comunicació i el periodisme, això que sembla tan senzill com explicar casos d'èxit, no es fa tan sovint des de les entitats socials com els agradaria. D'aquesta forma es podria explicar a la societat que les entitats socials estan fent coses que funcionen i que, sumades totes, estan generant un impacte positiu. Fer aquesta reflexió d'enviar *inputs* i missatges positius a la societat és important per saber que és possible fer coses i canviar situacions.



La **Xarxa de Convivència** és un projecte que va néixer fa 6 anys. El Mohamed El Amrani, el seu president i fundador, va néixer a un poble del nord del Marroc. Amb 3 anys va anar a viure a Roses. En aquest moment, ell canvia el blau de les cases del seu poble del Marroc pel blau de la Badia de Roses. Pel Mohamed el fet de poder veure el món des de dues perspectives diferents és una sort, de conèixer la identitat pròpia i la d'altres persones que com ell han emigrat, i és aquesta situació la que li ha permès participar en diferents projectes socials.

CONTEXT

Construir la identitat és, per als joves, un dels moments clau. Al llarg de la vida les persones tenen molts dubtes, no entenen el seu paper en la societat, no saben qui són realment... Quan algú té aquesta realitat de formar part de dos mons, al principi hi ha com un tancament frontal de no entendre moltes coses. Ja de petit, a l'escola, el Mohamed notava com feia coses diferents de la resta dels seus companys de l'aula amb la seva família o en el seu dia a dia, i al llarg de la vida, són situacions de posar-te el repte de poder construir la teva pròpia identitat. És un procés. Considera que es parla de que som una societat plena de persones amb molta riquesa cultural, però alhora de la veritat, en el dia a dia, es poden veure i trobar moltes escenes que el fan plantejar-se si realment som una societat diversa.

El Mohamed, quan va venir amb 3 anys, va anar a viure al costat d'una biblioteca pública. Això el va ajudar a entendre una mica millor el món i les persones. Quan tornava de l'escola, tenia moltes preguntes sobre el món i, en aquella biblioteca pública, va poder resoldre'n moltes, va compartir coneixement i va rebre el suport de les bibliotecàries, llegien contes en veu alta i feien obres de teatre a altres nens i nenes. Així va anar descobrint que hi ha moltes altres persones al nostre voltant, i cadascuna diferent.

A l'institut, amb 13 anys, el professor del Mohamed els va proposar participar en un concurs de literatura, presentant capítols cada setmana, creant una història. En Mohamed hi va participar i va quedar finalista. No va guanyar, però va guanyar una altra cosa sense valor a efectes pràctics, però sí a nivell filosòfic: va descobrir que li agradava escriure i que volia continuar escrivint.

Així va començar a escriure en diferents mitjans de comunicació comarcals articles i columnes d'opinió, des d'on explicava les coses a través de la seva visió del món. Tenia entre 16 i 17 anys llavors. La gent sovint el parava pel carrer i li qüestionava la seva visió de les coses. Era una **oportunitat de donar una visió diferent de les persones migrants des dels mitjans**, una forma de donar veu a noves generacions i de parlar de temes diferents, de no participar només en debats d'interculturalitat, començant a normalitzar que persones migrants poden tenir veu en d'altres temes també i donar la seva visió de les coses. Els mitjans comarcals li van donar l'oportunitat de què les persones migrants i al mateix temps catalanes, amb la sort de tenir aquesta doble visió, poguessin opinar també en altres temes com la política, i no només en situacions on se'ls etiqueti de forma fàcil.

El fet de veure que la comunicació, l'escriptura, puguin fer reflexionar les persones, li van donar al Mohamed una eina interessant de provocació positiva cap al diàleg i la integració. I la va seguir utilitzant amb 18 anys, escrivint articles que anessin més cap a temes socials. En un d'aquests mitjans locals va escriure un article que parlava sobre una realitat dels joves i infants en aquell moment: que molts saltaven als patis de les escoles per jugar perquè no tenien un altre espai disponible, ja que al carrer ho tenien prohibit, i això provocava molta tensió entre els joves, els adults i l'administració. Va esbrinar, a través d'aquest

article i de les reflexions que van sorgir en altres persones que l'havien llegit, que faltava una eina mediatra entre les administracions públiques i el problema. Hi havia un buit i una divisió de les dues parts que no es resol·lia durant temps. L'Ajuntament no volia cedir l'espai als joves sense que hi hagués algú que es fes responsable de possibles desperfectes a les instal·lacions, mentre que els joves pensaven "com podem trobar a algú que se'n faci responsable si no confien en nosaltres?".

LA XARXA DE CONVIVÈNCIA

A partir d'aquí, va crear, amb un equip de persones la plataforma Xarxa de Convivència, que el que fa és buscar solucions noves a problemes antics.

Des d'aquesta plataforma, es van fer responsables d'un espai municipal, on els joves i infants van poder jugar a pilota, i d'una forma tan senzilla van poder solucionar un problema que durant anys s'havia anat generant a la ciutat. A partir d'aquest moment van poder resoldre altres problemes mitjançant nous projectes.

Actualment la plataforma la formen uns 200 voluntaris, la majoria dels quals són joves.

OBJECTIUS DE L'ENTITAT

Oferir solucions noves a problemes antics a través de la visió de les noves generacions i del diàleg i la participació ciutadana. Generar entre totes les entitats socials i xarxes referents positius per ajudar a altres joves a fer el pas, i entre tots fomentar que es generin aquests referents i solucions.

COM TREBALLA

El que fan els seus membres és ser capaços de posar solucions a aquests problemes socials, des de la visió de les noves generacions i de la coherència i el diàleg.

Per exemple, un problema que sorgia durant la Cavalcada de la Nit de Reis. Molts joves immigrants potser no han tingut la possibilitat d'entendre perquè se celebra aquesta festivitat, ni perquè uns senyors es fiquen una disfressa de reis i es passegen per la ciutat. Per això, durant la cavalcada, sovint cridaven "els reis són falsos, són falsos".

Davant d'aquesta situació, alguns nens ploraven i es quedaven confosos, mentre les mares i pares s'enfadaven, i es creava una situació de tensió entre tots innecessària, i la policia finalment els feia fora de la Cavalcada. Però realment aquests joves l'únic que volien era ajudar a fer entendre que aquests personatges són una mentida i que s'està enganyant als infants... Difondre la seva realitat, la seva visió de les coses.

Aquest problema es va posar sobre la taula a l'associació, i es va dir de parlar amb aquests joves, per explicar-los realment aquesta tradició, perquè la poguessin entendre, i se'ls va donar l'oportunitat d'ajudar durant la Nit de Reis a la policia durant la cavalcada, per involucrar-se i formar part també de la festa. Van coordinar amb la Guàrdia local el dispositiu de vigilància, convertint-se en policies durant una nit, i d'aquesta forma, es va convertir el problema en solució, entre tots.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Joventut amb ànima comunitària.
Àmbit d'actuació	Convivència i inclusió dels joves.
Perquè és bona pràctica	Genera xarxa entre les entitats, les administracions i les persones per solucionar problemes i tensions de convivència, mitjançant la mediació i el treball comú, i integrant en aquesta feina els joves.
Localització	Roses.
Nombre de persones que han participat	200 voluntaris, majoritàriament joves, formen l'entitat actualment.
Actors socials	Associació Xarxa de convivència i Associació Azahara.org, administració pública, ciutadania.
Protagonisme dels participants	Joves que de forma voluntària fan xarxa per trobar una solució nova a problemes de convivència, sovint generats per diferències intergeneracionals i de procedència. Fan de mediadors amb les administracions i la ciutadania.
Equitat de gènere i rol de les dones	És un projecte mixt.
Continuïtat del projecte.	Porta diversos anys en funcionament.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Es desenvolupa de moment a Roses.
Més informació	http://www.roses.cat/la-vila/joventut/entitats-juvenils/xarxa-de-convivencia

DEBAT SOBRE SALUT

Moderadora: Isabel Cárdenas, responsable del Espai de Teràpia Familiar Intercultural de l'Hospital de Sant Pau - ISBA Institut Sistèmic de Barcelona

Quatre entitats dedicades a l'àmbit de la salut i la mediació, expliquen les seves experiències i projectes d'intervenció per fer arribar la salut a tota la població i facilitar-ne l'accés i la comprensió, especialment per estendre aquest servei a les persones immigrants i més vulnerables.

La Salut més a prop: projecte Somriures per la Salut. Apropar la salut a les dones africanes que ara viuen al Maresme, fent-la més entenedora per a elles.

Acció Comunitària en Salut al Raval. Mitjançant el treball comú entre la ciutadania, les entitats i l'administració pública, es vol apropar la salut a tota la població del Raval, especialment a les persones immigrants, les quals desconeixen molt els serveis de què disposen.

Acollida, assistència i protecció a dones víctimes d'explotació sexual, a la zona de la Jonquera. Com el seu títol indica, la Fundació APIP-ACAM se centra en l'atenció de dones víctimes d'explotació sexual, per ajudar-les a sortir d'aquestes situacions de forma segura, i ajudar-les a refer les seves vides amb suport psicològic, judicial, formatiu, etcètera.

La competencia cultural en las prácticas clínicas y en las prácticas sociales. Marie Jo Bourdin, del Centre Mèdic Psycho Social Françoise Minkowska de París, ens explica l'experiència del seu centre en l'àmbit de la intervenció en la salut psíquica de les persones immigrants que arriben a França. Ens parla sobre l'impacte dels determinants socials en la malaltia mental i la metodologia de l'Antropologia Mèdica Clínica, que se centra en la persona i les seves necessitats, i no en la seva cultura com a eix principal.



Taula de debat sobre salut

Programa La Salut més a prop: projecte Somriures per la salut

Anna Cabot, metgessa cofundadora de l'associació Mediadores Interculturals, i Badia Bouia, advocada i mediadora intercultural a l'Ajuntament de Mataró i a l'Hospital de Mataró.

Associació de Mediadores Interculturals "Vine amb mi", del Maresme.

INTRODUCCIÓ

La Salut més a prop, és un programa que pretén portar la salut de forma més entenedora a la població migrada, especialment del Magrib i l'Àfrica subsahariana, perquè les tradicions, la cultura i la llengua diferents poden fer difícil la comprensió de les coses tal com s'entenen aquí. L'atenció primària està prou col·lapsada i té moltíssima tensió i pressió, i realment no hi ha temps d'atendre aquestes persones amb el temps que necessitarien.



ASSOCIACIÓ DE
MEDIADORS
INTERCULTURALS
AFRICANS
DEL MARESME
"VINE AMB MÍ"



HOSPITAL DE MATARÓ
CONSORCI SANITARI DEL MARESME

CONTEXT

L'experiència professional durant molts anys ha permès a les professionals del programa identificar molt bé quins són els problemes de salut que es repeteixen sistemàticament en les famílies, i d'aquests quins són aquells que amb la informació bàsica i adequada i amb els elements necessaris, podrien desaparèixer o evitar-se. Es refereixen a problemes molt prevalents, com per exemple, la reaparició del raquitisme entre la població subsahariana que ha arribat a Mataró, o les anèmies. És a dir, són malalties nutricionals que amb una bona informació podrien arribar a no presentar-se, ja no només curar-se sinó no presentar-se, ja que els professionals tenien identificats aquests problemes i sabien que calia fer.

L'experiència els ha permès veure també que la formació de la dona en salut permet una millor salut en tot el nucli familiar. La dona és la que organitza moltes coses de la família, d'entre elles l'alimentació.

A més a més, l'experiència els ha permès experimentar l'eficàcia del treball aplicat a través d'un format determinat: el format de no imposició des d'una càtedra, sinó el **format d'intercanvi d'experiències**, mitjançant una part lúdica, per apropar distàncies entre la població migrada i els professionals de la salut.

METODOLOGIA D'INTERVENCIÓ

D'aquest plantejament sorgeixen les sessions del projecte "Somriures per la Salut". Per exemple, a partir de l'exposició d'un vídeo de caràcter lúdic, en àrab, sobre la diabetis, s'intenta desmitificar alguns estereotips o alarmes que la població migrada té sobre aquesta malaltia o d'altres. El vídeo permet trencar el gel amb les pacients, treure un somriure per a després, en cercle i grup, fer un treball de compartir experiències pròpies, de temes coneguts... Els permet establir un intercanvi reconduït pels professionals, amb una metgessa que parla àrab i una mediadora intercultural.

Per abordar aquest projecte, les eines que han utilitzat han estat el respecte màxim a la ideologia i la religió de cadascú, el fet de treballar amb dones i el fet de treballar també amb molta empatia.

Els vídeos que mostren a les usuàries utilitzen l'humor i les situacions quotidianes, com els diàlegs, per abordar els temes d'una forma més propera. Les dones s'identifiquen sovint amb moltes de les situacions i històries que apareixen en aquests vídeos, de forma que es trenca el gel i poden començar a explicar les seves pròpies experiències i problemes. Els vídeos són també una forma que surtin a la llum noves històries.

A partir d'aquests vídeos, es tracten temes de salut com la contracepció amb el vídeo concret "Poliginèssia. Nocions de planificació familiar" o "El tabú de la cessària"; "L'alimentació infantil, una oportunitat per



educar" per tractar temes sobre l'alimentació saludable dels fills i filles; "Tinc sucre a la sang" o la "Prevenió de la violència domèstica" per tractar aquests temes concrets.

TEMES DE SALUT QUE TRACTA EL PROGRAMA

La crisi i els canvis socials que això ha comportat, ha creat nous problemes, nous reptes i noves adaptacions per part dels professionals de la salut i la mediació, que han necessitat enfocaments nous:

- Els professionals de la salut que treballen amb les persones migrades, han notat un **canvi molt important en l'estructura familiar dels immigrants**, i que els rols dins de la família estan canviant. El pare ha deixat de tenir el rol tradicional de portar els diners a casa. La dona és ara qui controla la part econòmica en la majoria de les famílies, i això té molts efectes en la salut de la dona, especialment en salut mental, en el tema de l'estrès. Per a l'home, aquest canvi de rols comporta que està perdent el seu prestigi i valor com a encarregat del manteniment econòmic de la família, i això l'afecta també al seu estat de salut mental. Aquests canvis en els rols i els efectes en la salut mental dels pares i mares, afecten també als infants, al seu rendiment escolar, al seu comportament i al seu estat emocional.
- Un efecte del canvi en els rols familiars és **la nutrició i la salut en l'alimentació dels infants**. La mare passa tot el dia fora de casa treballant i el marit és qui es queda cuidant els fills ara. Això provoca a l'home estrès, que a més de patir per haver perdut la feina i canviar el seu paper dins la família amb l'arribada de la crisi, es troba ara amb poca agilitat per cuidar els fills i la seva alimentació. No significa que no els estimi, sinó que nutricionalment no els controla i mengen el que volen i quan volen, perquè no hi ha una educació nutricional darrere. Aquest descontrol en la nutrició infantil ha provocat l'aparició d'enfermetats que aquí ja havien desaparegut, com els problemes d'anèmia i raquitisme.
- Apareix també un altre tema en el qual han d'intervenir els professionals: **la violència domèstica**. Ho fan treballant la prevenció de la violència dins la família entre els pares i mares, així com també tractant els temes dels càstigs als fills a l'hora de complir amb els hàbits de casa.
- També comencen a veure la discapacitat que suposa per al pare afrontar el seu nou paper amb els fills. Això influeix en la salut reproductiva. Les dones i homes són conscients de la seva pèrdua de sexualitat i demanen solucions, però no acaben d'entendre que el tema de la crisi i dels canvis de rol influeixen també molt en aquest àmbit.

Per això com a professionals tracten amb les dones tots aquests temes que les afecten i a més a més, de forma més alegre, més eficaç i que cridi la seva atenció.

A més a més, comencen a treballar de nou amb els homes i joves els temes de l'alimentació i la nutrició, el tema de la sexualitat, el sobrepès o pèrdua de ganes de menjar amb les noies, entre d'altres.

Tots aquests canvis, les noves temàtiques d'intervenció en salut i els problemes que plantegen, es tracten amb el Programa Somriures per la Salut d'una forma entenedora i propera a les persones immigrants, mitjançant els vídeos esmentats.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

¿Cómo hacéis para atender el tema de la planificación familiar y métodos anticonceptivos?

Hablamos ahora en nombre de la población marroquí en concreto. Hoy en día, con el desarrollo de la salud reproductiva de esta población, de las nuevas generaciones concretamente, han conocido una evolución muy importante. Con la crisis, y con la información que les llega a las familias, la cifra de las mujeres que se quedan embarazadas no pasa de dos o tres hijos por mujer. En cambio, en las generaciones anteriores se tenía entre tres y cuatro hijos o más. No obstante, aún no podemos evitar dificultades con las familias que proceden de las zonas rurales, ya que el nivel cultural y también religioso de las mujeres es completamente distinto al de las mujeres que provienen de los núcleos urbanos.

Heu explicat com les dones magrebines están entrant més en el mercat laboral, i com això està influenciant canvis en les famílies i els seus rols: el pare es queda a casa i s'ha d'encarregar de la cura dels fills. En aquest context parlem de salut mental. La pregunta és, hi trobeu casos no només de cansament psicològic i estrès, d'angoixa de la dona que ha de sortir a treballar, sinó

també algún tipus de malaltia més somatitzada, fruit d'haver de canviar tant el rol que ella sentia que havia de fer inicialment?

Efectivament ens hi trobem. Jo [Anna Cabot] que com a pediatra treballo també amb gent jove i adolescents ho he vist. Per exemple, en el cas d'adolescents que venien a urgències després de rebre notícies com la d'un matrimoni pactat, he hagut d'atendre a aquestes joves per caigudes a terra, marejos... Tota aquesta serie de possibilitats de somatització que evidentment és més extensa que només això. Són cultures que no podien manifestar tan clarament patiment ni tan sols segons quines actituds o malalties, especialment en el cas de les dones africanes.

Associació de Mediadores Interculturals [Badia Bouia]:

Això és veritat, però avui en dia les dones es troben en una realitat on no podem generalitzar, ja que no totes les dones manifesten aquests símptomes que estem parlant ara. Però si treballem en aquest àmbit cada dia, sí que podem dir que és una realitat que existeix. Podem parlar de dones que sí que volen donar una imatge de dona forta, capaç d'agafar aquest nou paper que abans feia el marit, fins que arriba un moment que d'angoixa, tristesa, etcètera ja no pot aguantar i manifesta aquests símptomes de malaltia. També estan les dones que assumeixen que no només s'encarreguen de la feina fora de casa, si no també de dins, i demanen el suport del marit, mostrant també aquests símptomes.

Moderadora de la taula:

Yo que he trabajado más con población latina he visto también esta situación de cambio de roles. En los últimos años se han visto ciertas adaptaciones en las que las mujeres que se han empoderado no quieren volver a su país de origen, y los hombres se ajustan a nuevas realidades sin tener que utilizar herramientas no tan patriarcales ni de violencia ni sometimiento. Es decir, que con el tiempo hay una evolución familiar positiva.

Associació de Mediadores Interculturals:

Al principi el canvi no és fàcil. Es produeix un canvi tradicional, de l'estructura tradicional... Hi ha molts factors que influeixen. Per exemple, en les famílies marroquines tradicionals tenim al pare, al fill gran, la dona i després els infants, l'àvia i l'avi. En les famílies actuals que viuen a Mataró tenim a la mare, la nena, tenim al pare i al nen, i no tenim als avis. Això és degut al canvi en el rol econòmic i de la feina. La dona ara és qui controla l'economia familiar, qui aporta els diners i per tant, ja pot prendre decisions a casa, a diferència de la família marroquina tradicional. Encara no s'ha treballat molt aquest canvi, tot és nou per a ells, però serà positiu en el futur.

En aquest sentit, aquest canvis ens permeten treballar la prevenció de violència en l'interior de la família. L'home perd el seu prestigi com a motor de la migració, les expectatives cauen, i en aquest moment la dona es veu amb dret a despreciar-lo i a maltractar-lo psicològicament. Per tant, s'ha de fer entendre a aquestes famílies la importància de ser companys de viatge, d'entendre les dificultats per les quals passen tots dos, home i dona, i que s'han vist agreujades per la crisi. En aquest punt, l'associació pot donar les eines de comprensió i suport mutu a aquestes famílies per poder establir relacions de parelles i de companys, sense la violència, i basades en la comprensió i la lluita conjunta per tirar endavant.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Programa La Salut més a prop: projecte Somriures per la salut.
Àmbit d'actuació	Salut.
Perquè és bona pràctica	Apropa la salut a les famílies immigrants a través de les dones, la fa entenedora perquè puguin aplicar conductes saludables en el seu dia a dia i especialment, perquè utilitzen com a metodologia l'intercanvi d'experiències entre pacients i doctors.
Localització	Mataró.
Nombre de persones que han participat	Població immigrant, especialment àrab, de la zona de Mataró.
Actors socials	Associació de Mediadores Interculturals "Vine amb mi", del Maresme, l'Hospital de Mataró i les entitats de Mataró que treballen amb població immigrant.
Protagonisme dels participants	Els professionals mèdics s'adonen de la importància de tractar temes de salut relacionats amb el dia a dia, com la nutrició o la salut dels infants, amb les famílies immigrants. Busquen una comunicació entenedora i participativa on les famílies, especialment les dones, puguin aprendre i intercanviar coneixements.
Equitat de gènere i rol de les dones	Canvi en el rol de la dona immigrant, que amb la crisi econòmica, s'encarrega també de treballar fora de casa, a més d'encarregar-se dels temes de salut familiars. Per això el programa es dirigeix especialment a les dones.
Continuïtat del projecte.	Anna Cabot i Badia Bouia porten molts anys treballant juntes a l'Hospital de Mataró, i a partir de la seva experiència professional, comencen a aplicar aquest programa per resoldre noves situacions.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Mitjançant el llibre <i>Pedra sobre Pedra. Dietari d'una medidora intercultural</i> , publicat el febrer de 2015, on s'expliquen les experiències viscudes d'aquestes dues professionals en forma de diversos relats.
Més informació	http://www.csdm.es/

Projecte Acció comunitària en Salut al Raval.

Ponent: Carmen Fuertes, psicòloga i tècnica en salut comunitària, i màster en salut pública.

Entitat: Fundació Tot Raval de Barcelona, on coordina tot l'àmbit de salut comunitària al barri del Raval.

INTRODUCCIÓ

L'entitat Tot Raval és una entitat de segon nivell, que no treballa directament amb la ciutadania sinó amb els centres públics, entitats, serveis, etcètera del barri, per promoure el treball en xarxa i apropar la salut a tots els veïns i veïnes.

Aquesta iniciativa de treballar la salut comunitària al barri, va sorgir d'un projecte d'intervenció intercultural, finançat per Obra social La Caixa, conjuntament amb un programa de salut pública de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, que sorgeix a partir de la llei de barris.

A partir d'aquí, a finals del 2010, l'entitat comença a treballar en aquest àmbit.



CONTEXT

El 50% de la població del Raval és de fora de la UE. És un barri molt i molt divers, té moltes entitats i centres, així com una part molt important d'equipaments culturals i locals d'oci nocturn que acullen a molt de turisme. És un barri molt complex a l'hora de posar en contacte a tots els actors del barri.

L'acció comunitària és entesa per per la Fundació Tot Raval com els esforços col·lectius de la comunitat del Raval per incrementar el control sobre els determinants que afecten la seva salut. En aquest sentit, l'entitat utilitza el model de determinants de la salut, que posa en el centre el conjunt de característiques de les persones que són immodificables, començant per l'edat o el sexe. La següent capa que afecta i que influeix a la salut, serien els estils de vida, després les xarxes socials, familiars i comunitàries, seguidament de les condicions de vida i de treball, com són les condicions de l'habitatge, del lloc de treball, l'accés a l'educació o a la sanitat. I l'última capa que afectaria la salut és la de les condicions macroeconòmiques i macropolítiques.

Els eixos que generen desigualtats sobre aquests determinants de la salut són la classe social, el gènere, l'origen de les persones i el cicle vital. La Fundació Tot Raval considera que aquests eixos han d'estar molt presents en tot el procés d'identificació de necessitats de la ciutadania amb la qual treballen i en el disseny de les accions d'un pla en salut comunitària.

La Fundació utilitza un model d'intervenció comunitari proposat per Carlos Jiménez, que treballa el tema de la interculturalitat a la Universitat Autònoma de Madrid i Marco Marquioni, expert en l'acció comunitària.

L'objectiu és crear un pla d'acció comunitària entre tots els actors del barri, amb la idea d'augmentar el control sobre aquests determinants de la salut. Els protagonistes de l'acció comunitària són l'administració pública, els recursos tècnics públics i privats, amb entitats i serveis privats, i la ciutadania diversa.

FASES DEL PROJECTE D'ACCIÓ COMUNITÀRIA PER LA SALUT

La metodologia o fases recorregudes van ser varies. Primer es van establir sinergies amb els diferents agents del territori, després es va dur a terme una etapa de generar coneixement entre tots i compartir-lo entre tots. Per últim, fer la programació comunitària, implementar les accions i avaluar-les.

Es crea un Grup impulsor i de seguiment, format per les administracions vinculades amb la salut al barri, i després es va crear una comissió de salut, amb 50 recursos diferents que la conformen poliesportius, associacions, serveis socials, CAPS, farmàcies i altres. A partir d'aquesta comissió, es va dur a terme la fase de generació de coneixements i d'identificació de necessitats.

El Raval és un barri amb moltes intervencions i molts diagnòstics fets, i l'entitat va voler posar en valor el treball fet anteriorment per altres persones, així com per l'Agència de Salut Pública. A partir d'aquí, es fa una prioritització de problemes de salut en la qual van participar més de 300 professionals, i es va aprofundir després en aquestes necessitats prioritzades fent una anàlisi de factors de risc en l'àmbit familiar, individual,

organitzacional i comunitari, i sempre des d'una perspectiva de gènere, de l'origen de les persones i del seu cicle de vida.

Després es va escriure la monografia comunitària, en la qual van participar més de 100 veïns, també intentant que fossin representatius i que pogués incloure la diversitat de la mirada del barri. Es generen aquests espais de diàleg, trobada i relació per poder treballar.

Es van identificar molts factors comuns en tota la població, independentment d'on provenien, o del sexe, entre d'altres. Factors a nivell individual com la falta d'educació, com dificultats idiomàtiques, culturals i es van identificar factors de la salut que tenen a veure amb l'espai públic, l'habitatge i factors econòmics. Els mateixos professionals van reconèixer que s'hauria de treballar més en una articulació més àmplia entre serveis educatius, sanitaris, serveis socials, etcètera.

OBJECTIUS DEL PLA D'ACCIÓ COMUNITÀRIA

A partir d'aquí, i de forma conjunta i consensuada, es va acordar un objectiu per aquesta acció comunitària de salut que consistia en millorar la qualitat de vida. Per això es van definir tres línies estratègiques: la salut mental, la salut afectiva, sexual i reproductiva i l'envelliment saludable. Amb l'acord que es treballaria amb els cuidadors i cuidadores en cadascuna de les línies els temes d'estigmes per origen, per preferència sexual i d'altres. Un altre acord a tenir en compte va ser la cura de la salut dels professionals.

- Objectiu de salut mental: l'enfortiment de capacitats individuals i col·lectives. Es va començar amb unes jornades de tres dies, en un espai horitzontal entre professionals i persones amb malaltia mental, per conèixer i compartir experiències i bones pràctiques, i es va fer una activitat d'oci esportiu. A partir d'aquí van sortir idees i propostes que es van incloure en el pla d'acció, com per exemple, la relació amb els Mossos d'Esquadra quan tenien una situació de crisi a casa o als espais públics. Es va treballar també el tema de l'oci i de l'esport inclús d'aquest grup, amb el projecte "caminem junts".
- Es va identificar també que hi havia poca informació sobre els recursos i serveis que el barri ofereix pel que fa a la salut mental, i es van organitzar 15 visites a equipaments, es va fer un taller de risoteràpia i diferents cursos i tallers sobre acció comunitària i salut, interculturalitat o resolució de conflictes. També es va fer un taller de ioga per a dones cuidadores.
- En l'àmbit afectiu, sexual, reproductiu, per la prevenció de malaltia de transmissió sexual: es va fer un mapa identificant els centres que treballen prevenció, identificació i tractament. Es va detectar que l'accés als preservatius era molt complicat, fet que reduïa l'accés a tenir-los. Així es van crear punts de distribució estratègics, identificats per la comissió, per a facilitar-ne l'ús entre joves. Aquests punts van ser el Casal de barri, centre cívics o la biblioteca. El mapa es va fer en diferents idiomes per a les persones novingudes també.

A més d'informar a les dones respecte a les opcions contraceptives que tenen, es van fer entrevistes individuals i treball en grup, i al mateix temps, es van vincular amb els programes ja existents al CAPS del barri. Tallers per a joves respecte a sexualitat, tallers també per a professionals.

- En l'àmbit de gent gran i envelliment: es treballa en l'objectiu de salut i de fer espais de relació per aquestes persones. El Raval és un dels barris de Barcelona que té més gent gran que viu sola. Es vol potenciar que la gent gran del barri facin xarxa i que coneguin altres persones. Es desenvolupa per aconseguir-ho el projecte "Baixem al carrer", un programa finançat per l'Ajuntament que permet que la gent surti al carrer amb voluntaris, i sortides grupals vinculades amb altres projectes ja existents del Raval en Xarxa. Amb equipaments culturals es fan també esmorzars i visites als centres culturals del barri. També es desenvolupen projectes interrelacionals com "Recuperem la memòria històrica del Raval" mitjançant activitats d'APS (aprenentatge i Servei) amb instituts del barri amb la gent gran. Es creen trobades entres infants i gent gran per crear espais de relació.

L'objectiu de totes aquestes activitats i tallers és que la gent conegui els recursos en Salut del Raval, però que els recursos s'apropin a la gent també.

ALTRES ACCIONS PLANTEJADES

- Vinculació dels esdeveniments del barri amb la salut, com el Carnestoltes i altres festivitats diverses, fomentant per exemple les disfresses saludables en el cas del Carnestoltes.

- S'està treballant també en un web que reculli tots els recursos, actius de salut i projectes que hi ha al barri i que s'estan treballant tant per als ciutadans com per als professionals.

VALORACIONS

Valoració molt positiva del projecte, però han vist que s'ha de treballar encara més per promoure la participació ciutadana intercultural.

Són punts forts del projecte el suport de les administracions amb competències en l'àmbit de salut al territori, la quantitat i diversitat de recursos que hi participen, la definició conjunta d'objectius comuns, la implicació dels recursos en les accions. S'ha promogut el treball en xarxa, el coneixement del barri. S'han modificat alguns programes ja existents de l'administració pública per adaptar-los i donar una mirada més intercultural, s'han establert noves relacions entre veïns i veïnes, etcètera.

El projecte ha suposat també diversos aprenentatges, com les sinergies i aprenentatges comuns, l'optimisme de fer salut des de qualsevol espai del barri o la possibilitat de fer acords. També han après que crear acords comunitaris és un procés que necessita el seu temps, i la implicació dels professionals.

S'han creat també nous reptes, com una major articulació per fer un abordatge més integral i fer un seguiment de les persones, promoure més el treball en xarxa, promoure una major interculturalitat entre els professionals, promoure més diversitat entre els professionals, enfortir els canals de comunicació i trobar formes per arribar més a la població. Enfortir lideratges de col·lectius encara amb poca veu o més febles.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

¿Cómo hacéis atender el tema de la planificación familiar y métodos anticonceptivos?

Nosotros no trabajamos directamente con la población, sino con otras entidades que trabajan directamente con esta población, por lo que ya conocen bien los colectivos de orígenes culturales diversos. Al final lo que promovemos desde la Fundación va más orientado hacia dar a conocer los recursos y herramientas que tiene la población, para en el caso de que quieran utilizarlas puedan acceder a ellas. No estamos trabajando con un colectivo específico para reducir el número de embarazos, sino que nosotros damos la información para que después desde las entidades se pueda trabajar con la población.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Projecte Acció comunitària en Salut al Raval.
Àmbit d'actuació	Salut.
Perquè és bona pràctica	Treball conjunt entre les administracions amb competències en l'àmbit de salut al Raval junt amb la quantitat i diversitat de recursos que hi participen i les entitats, mitjançant el qual s'ha fet una definició conjunta d'objectius comuns.
Localització	Barri del Raval, Barcelona.
Nombre de persones que han participat	Més de 100 veïns del barri i més de 50 recursos diferents del barri vinculats amb la salut (farmàcies, centres de salut, etcètera).
Actors socials	Fundació Tot Raval, administracions vinculades amb la salut al barri, i recursos diferents vinculats també a la salut com poliesportius, associacions, serveis socials, CAPS, farmàcies i altres, entitats del barri i veïns.
Protagonisme dels participants	Amb el treball conjunt, es crea un pla d'acció comunitària, amb uns objectius comuns establerts entre els veïns i els diversos actors relacionats amb la salut al barri, per aplicar-lo després i apropar la salut a tota la població del Raval, autòctons en risc d'exclusió i immigrants especialment.
Equitat de gènere i rol de les dones	És un projecte mixt.
Continuïtat del projecte.	Des del 2010 es desenvolupa al Raval.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Aquest projecte va sorgir d'un projecte d'intervenció intercultural, finançat per Obra social La Caixa, conjuntament amb un programa de salut pública de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, que sorgeix a partir de la llei de barris.
Més informació	http://www.totraval.org/ca

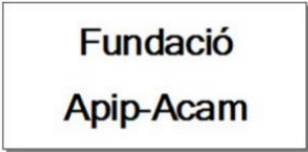
Projecte Acollida, assistència i protecció a dones víctimes d'exploració sexual, a la zona de la Jonquera.

Ponent: Natàlia Massé, sociòloga, experta en gènere i migració.

Entitat: Fundació APIP-ACAM de Barcelona

INTRODUCCIÓN. QUÉ ES LA TRATA DE SERES HUMANOS

Es un fenómeno para el cual se ha llegado a un consenso solamente desde el año 2000. En ese año, el protocolo de Naciones Unidas para prevenir, reprimir y sancionar la trata de mujeres y niñas llega al consenso en su definición:



Fundació
Apip-Acam

Es la captación, el transporte, el traslado, la acogida o la recepción de personas recurriendo a la amenaza, al uso de la fuerza u a otro tipo de coacción como puede ser el fraude, el rapto, el uso del poder, el engaño o de una situación de vulnerabilidad, para que esa persona, cuando llegue donde tenga que llegar, sea utilizada con fines de explotación. Estas formas de explotación pueden ser la prostitución ajena, otras formas de prostitución como la pornografía, mendicidad, extracción de órganos, explotación laboral o trabajos y servicios forzados.

Todas estas múltiples formas de explotación son una vulneración muy evidente de los derechos humanos.

CONTEXTO

En lo que es la comunidad europea, cada año son identificadas unas 100.000 mujeres y niñas que son explotadas sexualmente. Nos encontramos cara a cara con un tipo de actividad criminal que sería la tercera fuente de ingresos de la delincuencia organizada, junto con el tráfico de armas o el tráfico de drogas. Es un delito enorme.

La prostitución es un negocio muy lucrativo. En el año 2001 se calculaba que movía entre 5 y 7 billones de dólares anuales, y actualmente, según las Naciones Unidas, se estima que genera unos 32 billones de dólares al año. Afecta a más de 4 millones de mujeres y niñas en condiciones de semi esclavitud y bajo el control de mafias de ámbito transnacional.

Las víctimas sienten terror a la hora de denunciar a los infractores, ya que ello puede ocasionarles problemas, no solamente para su vida e integridad física, sino también para su integración en los países de origen. Estamos ante un fenómeno dinámico que cambia constantemente, las mafias organizadas saben cómo hacerlo para sortear la ley.

La mayoría de mujeres y niñas que son objeto de trata sexual han sido engañadas con falsas promesas de empleo o de una vida mejor. En sus países ya eran personas vulnerables. Las engañan a menudo. Simplemente les prometen un futuro mejor, pero que para nada es un futuro digno.

Según un informe realizado por UNICEF, indica que 2/3 de los estados miembros de la UE son países de origen o de destino de la trata, y sin duda son receptores. Por excelencia son Alemania, Holanda, Bélgica, Suiza, Italia y España. Las zonas de origen más comunes son Colombia, Filipinas, Ecuador, República Dominicana, Tailandia, Europa del Este, Guinea, Nigeria, Sierra Leona, Cabo verde y sudeste asiático. Estas mujeres son movidas por todo el mundo para ser objeto de la trata.

CÓMO ABORDA ESTE TEMA LA FUNDACIÓN APIP-ACAM

La Fundación trabaja en el entorno de la atención a mujeres en situación de vulnerabilidad social y vinculada a entornos de prostitución desde el año 1987. Trabaja en Cataluña, Aragón y Valencia.

Conoce muy bien y de cerca la realidad de estas mujeres desde todos los puntos de vista y puede intervenir para ofrecerles un futuro mejor y más digno para ellas y mejorar su calidad de vida. Desde el año 2009 tienen un financiamiento específico para las personas que han sido objeto de trata sexual.

También actúa directamente en La Jonquera. Aquí hay un equipo que se encarga de intervenir en la zona. La Jonquera es un enclave que se encuentra en primera fila en cuanto a la prostitución europea. Hay una gran demanda aquí, y hay muchos contratantes de trata de mujeres.

Desde el año 2013 el equipo de calle se pasea por las carreteras de l'Alt Empordà entrando en contacto con las mujeres que trabajan en la prostitución en esta zona y ofreciendo servicios sexuales. En este tiempo han atendido 225 mujeres diferentes. De estas mujeres, el 77% son de origen de países del Este, es decir, son de países comunitarios, hecho que muestra como la situación de las mujeres dentro de la UE es **muy diferente** según el país.

El 60% de estas mujeres identificadas, en total 225, tienen menos de 25 años, y aproximadamente el 15% tiene menos de 20 años. Las menores de edad ejercen la prostitución en espacios cerrados, no en la carretera, para que no sean vistas. Un 76% de estas mujeres tienen hijos, que se encuentran en los países de origen.

Cuando una mujer extracomunitaria denuncia una situación de trata, la ley la ampara. Realmente estas mujeres están amparadas por la ley, pueden recibir si denuncian permiso de trabajo y de residencia. Pero el miedo a denunciar por posibles represalias hacia ellas y sus familias es tan grande que la mayoría no lo hacen. Este miedo va ligado a cómo todas estas vivencias de la trata les ha afectado en su salud.

CONTEXTO DIFERENTE SEGÚN EL PAÍS DE PROCEDENCIA DE LAS MUJERES

La manera de captación de estas mujeres es diferente según el país de origen.

A las mujeres de Nigeria les hacen un ritual de vudú por el cual ellas son traídas aquí con la obligación de pagar una deuda, que pueden aceptar ejerciendo la prostitución. La mujer consiente la prostitución, pero de forma condicionada y sin alternativa posible a pagar la deuda a la mafia que le ha traído, por eso es trata.

En los países del este son clanes familiares, y no mafias según la policía de allí. En estos casos, es el mismo marido quien las engaña diciendo que vayan a otro país, en este caso Cataluña, hasta que cuando llegan aquí se ven obligadas a ejercer la prostitución por falta de dinero y porque su marido les incita a trabajar en ello.

CÓMO AFECTA LA TRATA SEXUAL A LA SALUD DE ESTAS MUJERES

En las mujeres que han sido sometidas a la trata, APIP-ACAM considera que la mayoría de ellas han padecido el cuadro clínico que padecen las víctimas de la violencia de género: maltrato físico, maltrato psicológico, maltrato sexual, maltrato ambiental, intimidación y maltrato económico. A ello se le suma que son extranjeras, que muchas no llegan a hablar el idioma, que sus hijos se encuentran en el país de origen, y que incluso les han practicado vudú en el caso de las mujeres nigerianas. Se les ha anulado prácticamente su capacidad de decisión, y el miedo a denunciar va muy ligado a ello.

ACTUACIÓN DE LA ASOCIACIÓN APIP-ACAM

Desde la asociación se intenta establecer con estas mujeres un vínculo más cercano para que les expliquen su situación real, y de ahí la asociación trabaja con el cuerpo policial. Una vez estas mujeres denuncian, hay un estrés postraumático, que causa problemas de sueño, estrés, angustia, falta de autoestima o conducta de riesgo, entre otros. La salud de estas mujeres necesita restablecerse, pero no existe un programa común y único para atenderlas. Todas sufren un mismo cuadro médico y están expuestas una vez denuncian a mucha presión, ya que además del estrés post traumático deben hacer frente a un juicio donde han de ser claras y sinceras.

Para atenderlas, la fundación tiene un objetivo principal: recuperar estas víctimas. Para ello, ofrece un **programa de atención integral**. Atienden todas las necesidades básicas una vez acogen a la mujer y a sus hijos, como la vivienda y el alojamiento, en un entorno seguro y protegido. A partir de ahí, empiezan a promocionar su autonomía, de una forma lenta y dependiendo de la situación de cada mujer, prestan atención psicológica y ofrecen acompañamiento en todo el proceso judicial a la víctima. Les dan apoyo en la gestión de las prestaciones sociales a las que tienen derecho e intentan, poco a poco, mejorar su situación de ocupabilidad. Les tramitan el acceso sanitario, hacen revisiones y programas de continuidad.

Hay un espacio de atención psicológica llamado “flores para ti”. Se trata de terapias individuales y de grupo para trabajar todo el programa de recuperación.

Planes de trabajo individualizado: no hay un protocolo común, sino que se adapta cada plan a cada mujer.

Promueven actividades de ocio y también ofrecen la posibilidad de retorno voluntario para aquellas mujeres que prefieren volver a su país de origen. Para ello, se contacta con otras ONG y entidades del país de origen que ayudan a estas mujeres una vez vuelven allí.

Las acompañan también en el proceso de regularización y trabajan por la defensa de todos sus derechos, y los de sus hijos.

RESUM

Títol de la bona pràctica	Projecte Acollida, assistència i protecció a dones víctimes d'explotació sexual a les carreteres de l'Alt Empordà.
Àmbit d'actuació	Dones víctimes de tracta d'éssers humans i d'explotació sexual que exerceixen la prostitució i es troben en una situació de vulnerabilitat econòmica i social.
Perquè és bona pràctica	Presència directa i continuada a l'entorn. Gràcies a la unitat mòbil, les nostres professionals s'apropen a les dones als entorn de prostitució. Això ens permet crear vincles per poder treballar altres aspectes. Centre Cabiria: espai físic amb un horari regular on la dona es pot apropar sense demandar una cita prèvia. Acompanyament: els nostres professionals fan servei d'acompanyament a la dona per aquelles demandes sanitàries i socials que presenti. Detecció dels indicis de tracta de essers humans amb finalitat d'explotació sexual per totes les dones que atenen. Telèfon d'atenció permanent Programa integral per a víctimes i els seus filles i fils amb acolliment protegit i cobertura de les necessitats. Programa d'atenció psicològica especialitzat Gestió dels retorns voluntaris Coordinació permanent amb altres agents i amb els cossos i forces de seguretat per a la detecció, identificació i protecció de víctimes.
Localització	La Jonquera (Girona).
Nombre de persones que han participat	225 dones ateses des de 2013 a la zona de la Jonquera.
Actors socials	Fundació APIP-ACAM de Barcelona, que participa a diferents taules on es sensibilitza sobre aquesta realitat, en coordinació amb altres agents del territori. També es treballa en coordinació amb els cossos i forces de seguretat per a la detecció i la posterior identificació de les víctimes.
Protagonisme dels participants	Es dona suport i assistència psicològica a les dones i nenes que pateixen situació d'explotació sexual per apoderar-les de nou, que puguin deixar enrere aquesta situació i tornar a començar aquí o als seus països d'origen.
Equitat de gènere i rol de les dones	L'explotació sexual afecta a més de 4 milions de dones i nenes al món. L'entitat treballa per retornar una vida digna a aquestes dones.
Continuïtat del projecte.	Des de 1987 treballa en l'atenció a dones en situació de vulnerabilitat i vinculada a l'entorn de la prostitució. Des de 2009: Programa Integral d'Acollida, assistència i protecció a dones víctimes de tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació sexual.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	L'entitat treballa també a Aragó i València. La Jonquera és un enclavament de primer ordre a la indústria de la prostitució europea, plenament integrat en un cercle europeu de demanda alimentat pels tractants de dones. El projecte continua i recerca contínuament noves fonts de finançament per atendre a un col·lectiu tan vulnerable.
Més informació	http://fundacioapipacam.org/

La competencia cultural en las prácticas clínicas y en las prácticas sociales

Marie Jo Bourdin, responsable de formació.

Centre Mèdic Phsyco Social Françoise Minkowska de París.

INTRODUCCIÓN

El Centro Médico Françoise Minkowska es una organización multipolar, es un polo clínico, un polo de enseñanza e investigación, un polo de formación y un polo de comunicación.



Centre
Françoise MINKOWSKA

Es un centro médico psicológico, en un establecimiento de salud privada de interés colectivo, y que recibe inmigrantes y refugiados de la zona de París, en el marco de derecho común con un enfoque de salud pública, apoyándose en la lengua del paciente o en el recurso de intérpretes lingüísticos y culturales cuando la situación clínica lo exige. Mediante la **Antropología Médica Clínica** que permite tener en cuenta las representaciones culturales de la enfermedad mental.

El centro dispone de un equipo médico psicosocial y multidisciplinar formado por psicólogos, psiquiatras, antropóloga médica que trabaja con los pacientes, psicóloga y asistente. Es el único en Europa que dispone de una antropóloga médica que trabaja con los pacientes sujetos a migraciones internacionales y un dispositivo de mediación acogida y orientación, llamado MEDIACOR, que valoriza la competencia cultural. Los pacientes quedan exentos de adelantar cualquier pago, práctica regular en el sistema de salud francés, lo que facilita el acceso de poblaciones en situación de precariedad. Por primera vez el Ministerio de Salud en Francia valida el marco de la antropología médica clínica que no estigmatiza a los pacientes sujetos a las migraciones, facilitándoles el acceso a los servicios de salud pública.

Este centro médico recibe casi 1500 pacientes por año.

En 2009 se pone en marcha el dispositivo MEDIACOR, con el objetivo de mejorar el seguimiento de la salud mental de las personas inmigrantes y refugiadas, mejorando la acogida y disminuyendo la demora para una primera visita, regulando así la lista de espera. Este dispositivo permite dar una primera respuesta en un plazo aceptable tanto para los pacientes, así como para los profesionales. En el MEDIACOR han aumentado los pacientes, llegando a los 700 este último año.

Más de 50 años de experiencia clínica en la atención a las personas migradas y refugiadas ha permitido la evolución de las prácticas, ampliando el registro clínico a una oferta de enseñanza y formación. Actualmente el objetivo sigue siendo formar a profesionales de la salud, de lo social y de la acogida en competencia cultural.

CONTEXTO

La Psiquiatría transcultural, una atención centrada en la persona, no en la cultura. El objetivo es responder a las solicitudes imprecisas profesionales que se cuestionan a menudo sobre la parte cultural o la parte patológica para evaluar la pertinencia.

Un ejemplo de psiquiatría transcultural, centrada en la persona y no en la cultura, es el siguiente caso. En el centro recibieron un mail de un psicólogo que trabaja en una institución que atiende a niños con discapacidad, en el que les pide información, en concreto una monografía, sobre la cultura tabul, ya que iban a aceptar a un niño tabul en sus instalaciones.

Marie decide proponerles una visita en el contexto de una reunión en el MEDIACOR. Le piden en la reunión al psicólogo que les relate las diferentes entrevistas previas que habían tenido con los padres de este niño. Durante media hora hablan de estos padres sin que en ningún momento se mencione la cultura tabul. Se trataba de unos padres que estaban en la negación de las discapacidades de su hijo ¿Acaso la negación de la discapacidad de unos padres hacia su hijo es un caso exclusivo de la cultura tabul? No. Es más bien un hecho universal. Con esto, Marie quiso hacer hincapié en que se habían centrado durante la reunión en el sufrimiento de unos padres, sin mezclar y profundizar en la cultura tabul, para que el psicólogo lo entendiera. Se pueden hacer preguntas curiosas a estos padres sobre la discapacidad en su cultura, pero no es lo esencial.

Finalmente, el equipo médico y el psicólogo del centro de niños con discapacidad se fueron de la reunión sin la monografía, y dos meses después volvieron a contactar con Marie para informar de que todo iba bien

y el niño ya estaba admitido en el centro. Cuando se trabaja en el marco de una psiquiatría transcultural, centrada en la persona, no asignamos al otro a su cultura. Este es un ejemplo claro para ilustrarlo.

LOS DESAFÍOS EN EL ENCUENTRO CULTURAL

La Antropología Médica Clínica, como marco teórico, evita las trampas de culturalización o de la negación de la cultura. Es una técnica de descentramiento y comprensión de la confrontación de modelos explicativos en la relación clínica.

Se basa en la necesidad de abordaje global centrado en la persona, que tiene en cuenta el contexto social de la enfermedad y del sufrimiento. La negación de los determinantes sociales de la salud mental mediante la patologización de la cultura de los migrantes. El trabajo en binomio entre los profesionales de la salud mental y los trabajadores sociales es muy importante.

Si se miran los flujos migratorios internacionales, hoy en día hay 44 millones de inmigrantes internacionales en el mundo, según cifras de la ONU. En este contexto, los profesionales sanitarios, sociales y de la justicia y la educación se ven enfrentados a la problemática lingüística y cultural del público con el que se encuentran. Esta problemática puede llevar a malentendidos, discrepancias e incompreensión en dichas poblaciones.

EL IMPACTO DE LOS DETERMINANTES SOCIALES SOBRE EL SUFRIMIENTO PSÍQUICO EN LOS CONTEXTOS DE MIGRACIÓN Y EXILIO

La precarización de las poblaciones en situación de migración o de exilio, hace que los determinantes sociales se sitúen en un primer plano. Es un punto clave en el acompañamiento clínico y social de estas poblaciones, y de ahí la importancia de no separar lo social de lo médico y de lo psicológico, sino que se trata de un abordaje global de la persona.

Ausencia de alojamiento saludable, condiciones de trabajo penosas, paro de larga duración, clandestinidad... Son tantos los determinantes sociales en los que nos podríamos centrar y que afectan directamente a la salud mental de los migrantes. El impacto de estos determinantes sociales sobre la salud mental condiciona la expresión del sufrimiento psíquico. Los condicionantes sociales están ahora más que nunca en primer plano, con un acercamiento del campo de lo social y lo psicológico. Este acercamiento en Francia ha creado una pregunta: más allá de lo patológico ¿lo psicológico debería intervenir en el registro de lo social, y los trabajadores sociales deberían ser promovidos al rango de practicantes o clínicos de lo social? Frente a las situaciones de precariedad actual, cada vez lo psicológico y lo social están más entrelazados, de ahí la importancia de la psiquiatría social.

Las respuestas sociales pueden favorecer cierto cambio y superar cierta crisis. En este sentido, el acompañamiento social puede tener efectos terapéuticos. El sufrimiento psíquico, así como el social, necesitan más que nunca miradas cruzadas, prácticas multidisciplinarias, e interacción entre profesionales para construir e innovar, promoviendo así la salud mental de las personas que se encuentran en situación de migración o exilio.

En la elección de la Antropología Médica Clínica en el contexto migratorio y de oferta de asistencia psiquiátrica a población extranjera, se hace particularmente presente la negación de los determinantes sociales de la salud, mediante la patologización de la salud de los migrantes. Cuantas veces en el centro Minkowska no les han hecho la pregunta recurrente “¿es cultural o es patológico?”. De ahí la importancia de no patologizar lo cultural ni a la inversa.

En Francia surgió la duda de cómo brindar a los inmigrantes el derecho de salud pública teniendo en cuenta a la vez las dificultades lingüísticas y las representaciones culturales del sufrimiento psíquico, siempre evitando la estigmatización del paciente. Fue así cuando se decantaron por la metodología de la Antropología Médica Clínica. Una de las mayores aportaciones de este cuadro de trabajo ha sido reintegrar la enfermedad dentro de su contexto social y cultural en su sentido amplio. Esta aclaración permite centrarse en el paciente, en su persona, sin estigmatizarlo ni focalizar directamente en su cultura.

Este marco permite la gestión del médico y paciente, del ayudante y ayudado en contexto intercultural. La enfermedad es considerada en su triple dimensión: la del discurso subjetivo del paciente, que habla de su enfermedad y sufrimiento social haciendo referencia a sus múltiples representaciones culturales y sus modelos explicativos. Una segunda dimensión que abarca todo lo relacionado con la socialización de la enfermedad, es decir, los determinantes sociales. Por último, una tercera dimensión, la enfermedad interpretada por el terapeuta, que confronta sus modelos explicativos con los del paciente, teniendo en cuenta las otras dos dimensiones. Supone un abordaje global, donde no se separa lo social de lo médico ni

de lo psicológico. Cuando el sufrimiento social acompaña la expresión del sufrimiento psíquico, vemos bien el enlazado de los elementos sociales en la descompensación psíquica.

QUE ES DESARROLLAR LAS COMPETENCIAS CULTURALES EN LAS PRÁCTICAS DE ASISTENCIA DENTRO DE UN CONTEXTO INTERCULTURAL

- Primero posicionarse dentro del sistema del derecho común, con el derecho de acceso a la salud pública y a la intervención social para todos.
- Es tener una lengua común con los pacientes o usuarios demandantes de asilo, ya sea directamente o a través de intérpretes lingüísticos y culturales cuando la situación lo exija.
- Las competencias culturales es saber también descentrarse de tu propio marco de referencia y acceder al del otro. Es evitar las trampas de una visión culturalista. Es confrontar las representaciones culturales de cada uno y llegar a construir un marco común. Es en realidad para los profesionales sanitarios y sociales saber emigrar de su propio ser.

TORN DE PREGUNTES / REFLEXIONS

A vegades el que es fa des del voluntariat i des de les entitats socials no es correspon amb les lleis o amb el que és l'Estat, que són els que governen. En aquest sentit, si això estigués d'acord, segurament s'arribaria a molta més gent. Tenint això en compte, voldria preguntar, en l'Estat Francés quins són els requisits per poder accedir a la sanitat pública i a l'atenció social?

Desde el momento en que se solicita el asilo político, automáticamente tienen acceso a la Seguridad Social durante todo el proceso de requisición del asilo. Para después si no tienen el asilo político, tienen los papeles de la prefectura, y hasta que llegan a ella, los papeles tienen una validez de tres meses. Para los que no tienen papeles, deben residir tres meses en el territorio francés para obtener la “ayuda médica del estado”.

RESUM

Títol de la bona pràctica	La competencia cultural en las prácticas clínicas y en las prácticas sociales.
Àmbit d'actuació	Salut mental.
Valor rellevant	Psiquiatria transcultural, una atenció centrada en la persona, no en la cultura.
Localització	París.
Nombre de persones que han participat	Immigrants i refugiats de la regió Parisina. 1426 pacients actius (5547 visites mèdiques i no mèdiques el 2015).
Actors socials	Centre Mèdic Phsyco Social Françoise Minkowska (Centre privat d'interés col·lectiu).
Protagonisme dels participants	Atenció a refugiats i immigrants que arriben a París de forma gratuïta, per assistir-los psicològicament davant la difícil situació en què es troben, i tenint en compte a la persona i no a les creences culturals.
Equitat de gènere i rol de les dones	És un projecte mixt.
Continuïtat del projecte	Més de 50 anys d'experiència en l'atenció psicològica a immigrants.
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	El 2009 es crea el dispositiu d'atenció psicològica a persones immigrants MEDIACOR.
Més informació	www.minkowska.com

CONCLUSIONS I PROPOSTES DE FUTUR

Amb la celebració d'aquesta Jornada l'Associació Atlàntida ha volgut potenciar l'intercanvi i la generació de saber per a la millora de l'acció social en favor de la interculturalitat. Aquesta iniciativa està en total coherència amb els nostres objectius institucionals que motivaren la seva creació, i que pretenien fonamentalment crear una xarxa de professionals que des de la seva experiència i coneixements trobessin un espai per la reflexió.

S'ha volgut amb aquesta jornada fer una aportació per entendre millor que és la interculturalitat i com actuar per aconseguir una societat més igualitària, on tota persona amb els seus trets i valors diferencials sigui reconeguda com a subjecte de ple dret. En definitiva, el fenomen de la migració, com tot fet social ens obliga a repensar el nostre treball quotidià a fi de trobar noves maneres de respondre i d'actuar davant una realitat canviant, i aquesta jornada ha estat una molt bona oportunitat.

Aquest quadern és un recull del contingut d'aquesta trobada que estem segurs serà un bon instrument per donar a conèixer bones iniciatives que poden ajudar a millorar l'actuació professional des d'una perspectiva transversal que contempla diferents àmbits com són l'educatiu, la inclusió social i la salut com elements determinants en la vida de les persones dels diferents països que es troben avui entre nosaltres.

El desenvolupament de les taules rodones han tingut com a rerefons la reflexió partint de la praxis definida per l'acció global i transversal del treball intercultural. A continuació destaquem les aportacions de les diferents experiències que ens han proporcionat elements que ens ajuden en aquest treball d'integració:

- Els projectes entorn l'educació mostren les possibilitats de millorar les relacions dels centres educatius amb les famílies; els adolescents i joves entre ells, i amb el seu entorn, afavorint el sentiment de pertinença i la seva participació com a ciutadans.
- El treball des dels centres penitenciaris ofereix nous canals de mediació que permeten **millorar la inclusió social**, tant des dels centres com a la sortida als processos de reinserció amb la incorporació al món laboral i a la societat.
- Treballar el concepte de llibertat religiosa i la seva pràctica, permet afavorir el **diàleg entre les diferents religions**, i mantenir un clima de cohesió i convivència entre la població de diferents creences.
- L'acció social amb **joves en els diferents municipis** ens mostra l'oportunitat del treball en xarxa en el marc del diàleg i de la convivència que afavoreix, en última instància, la seva participació ciutadana.
- La intervenció social amb **dones de diferents orígens** als Centres de Salut dels diferents barris, permet identificar les seves necessitats i les seves possibilitats i competències afavorint una millor prevenció i la seva integració i participació a la comunitat. La creació d'espais de socialització per dones en la majoria de casos re-agrupades amb la família (o recentment arribades) afavoreix la normalització cultural i el benefici social del barri a on estan vivint.
- L'aportació del Centre Françoise Minkowska de París ens aporta **coneixements sobre les competències culturals** del professional i ens diu com evitar les trames "culturalistes", confrontant la visió del professional amb la de l'altre diferent.
- Tots aquests projectes d'intervenció ens demostren uns **bons plantejaments i uns resultats positius**, que són referents al moment actual i ens ajuden a construir la necessària cohesió social al nostre país.

Si fins aquí hem apuntat els temes tractats a la jornada, a continuació contemplarem el conjunt de les experiències presentades des d'una certa llunyania que ens permetrà descobrir uns trets comuns en la majoria de les pràctiques que hem conegut, i que podríem dir tenen la clau de la definició de **bones pràctiques**, concepte que no sempre és fàcil de concretar. Ens agradaria que la lectura del quadern o

l'assistència a la jornada facilités els elements d'anàlisi per identificar clarament què és una bona pràctica, quins son els seus components, i com aquests s'articulen.

Els elements que ens ha semblat identificar al llarg de la jornada com a definitoris de bona pràctica es fonamenten en uns eixos que estructurin la majoria de les actuacions presentades, i que seguidament enumerem:

- Es constata que existeix un **caràcter intersectorial** amb la participació de diferents àmbits com pot ser el social, educatiu, laboral, o sanitari. Les intervencions suposen per als professionals un canvi de perspectiva, significa treballar des de l'objectiu de buscar la inclusió social d'una població molt diversa i plural, alhora que es produeix una confluència temàtica que convergeix en **la centralitat de la persona que és una**, i en la que aquestes diferents disciplines son viscudes per l'individu des de la interrelació subjectiva de cadascú.
- Hem identificat el valor **de la proximitat, de la participació** de totes i cadascuna de les persones que generen uns espais relacionals que permeten la complicitat, el sentiment de pertinença i la voluntat de trobar objectius comuns per a la millora de tota la població, i en especial, de la pròpia persona que se sent protagonista del seu procés de canvi i d'integració. En la majoria de les experiències presentades existeix una mirada comunitària i plantegen la importància de treballar en xarxa al territori i podríem dir que son iniciatives determinades per la **territorialitat** i la dimensió dels seus habitants, la qual cosa guarda una certa coherència amb el principi de proximitat i participació de les persones protagonistes al seu projecte, com també de les persones autòctones del seu entorn, perquè aquests processos d'integració son llargs i complexos per la qual cosa és imprescindible la participació de tots els membres de la societat, doncs l'absència d'un d'ells dificultaria la real integració.
- Moltes de les experiències tenen uns elements comuns que permeten que aquestes siguin **aplicables** en altres indrets i amb altres col·lectius, el què li atorga el valor de bona pràctica que desitgem identificar. Creiem que l'experiència d'uns, sempre que es pugui definir els seus objectius, fases, tècniques o mètodes, pot ser una aportació molt valuosa per a la construcció del saber col·lectiu, que en el cas que ens ocupa, ben segur ens ajudarà a la integració de totes les persones que viuen a la nostra comunitat.
- Per tots és acceptat que un element necessari en les experiències presentades és **el treball en xarxa** i la capacitat de trobar projectes participats on la complementarietat de tots els actors té un impacte que ens proporciona un resultat multiplicador. En aquests projectes s'ha identificat la intervenció de diferents professionals que des de disciplines diverses son capaços d'una intervenció integral per a resoldre les problemàtiques de la persona, la qual cosa creiem que és un altre dels indicadors de bona pràctica.
- Amb el concepte de bones pràctiques hem trobat implícit el concepte **d'innovació**, que significa que davant noves realitats s'ha estat capaç de trobar noves maneres per a respondre adequadament a aquestes demandes socials diferents, és a dir s'ha après a treballar millor i modificar el que durant anys es venia fent per poder combatre problemes de sempre.
- Un altre factor que és molt habitual trobar en aquestes experiències és **l'aliança entre el sector públic i el sector privat no lucratiu**. Potser no és un dels factors presents en totes les experiències, però cada vegada és més habitual la relació entre aquests dos sectors, la qual cosa és del tot congruent amb la defensa de l'actuació integral en un territori que porta com a conseqüència, la necessària coordinació amb tots els recursos existents en aquest espai, i una major integració en la intervenció dels diferents agents que participen. La realitat ens mostra que no sempre s'ha aconseguit una visió i acció integrada, perquè es difícil actuar al territori amb la participació de la ciutadania i la coordinació dels diferents recursos humans i tècnics, però quan aquesta no es dona és aleshores quan es corre el risc de no aconseguir l'abordatge global que defensem on la persona hauria de determinar la centralitat de tota intervenció sigui publica o privada.
- No cal dir que totes les iniciatives que hem conegut tenen un eix comú que és la **interculturalitat**, que es fonamenta especialment en ajudar a tots els professionals a descobrir a l'altre diferent, amb els seus valors i amb la seva pròpia història personal i col·lectiva. Aquests professionals han de saber tractar a tot ciutadà com subjecte de ple dret amb l'objectiu d'aconseguir transformar la societat on la **cohesió social i intercultural** sigui una realitat inqüestionable.

Per acabar, creiem que aquesta reflexió fruit de la jornada que hem celebrat ens obre un camí inacabable per treballar i redefinir, si cal, conceptes i praxis. Des d'Atlàntida desitgem iniciar un espai de reflexió i d'elaboració que permeti impulsar nous escenaris de pensament i d'actuació en benefici de la cohesió social a casa nostra, i esperem comptar amb la col·laboració de molts professionals que estant diàriament treballant en favor d'una major integració intercultural. Per aquesta raó, com a conclusions, els membres de la Junta Directiva hem vist la necessitat de continuar el nostre esforç en aquesta línia perquè creiem que s'ha d'aprofundir en unes segona jornada aquests temes, per fer un pas més que ens permeti partir de les experiències d'èxit per a reformular la intervenció intercultural més adequada en el moment actual.

Junta directiva d'ATLANTIDA

En el marc de les nostres publicacions presentem aquest *Quadern Atlàntida núm. 5*, que recull les aportacions a la *Jornada sobre Bones Pràctiques amb Immigració i Interculturalitat*, organitzada per la nostra Associació el novembre de 2016.

L'objectiu dels Quaderns és recopilar les aportacions fetes pels participants a les jornades i col·loquis que portem a terme, a fi de que aquests materials siguin útils a les persones compromeses en el seu treball en l'àmbit de la immigració i la interculturalitat.



Amb la col·laboració de:



Generalitat
de Catalunya
Departament
de Treball, Afers Socials
i Famílies
**Secretaria d'igualtat,
Migracions i Ciutadania**



**Diputació
Barcelona**

